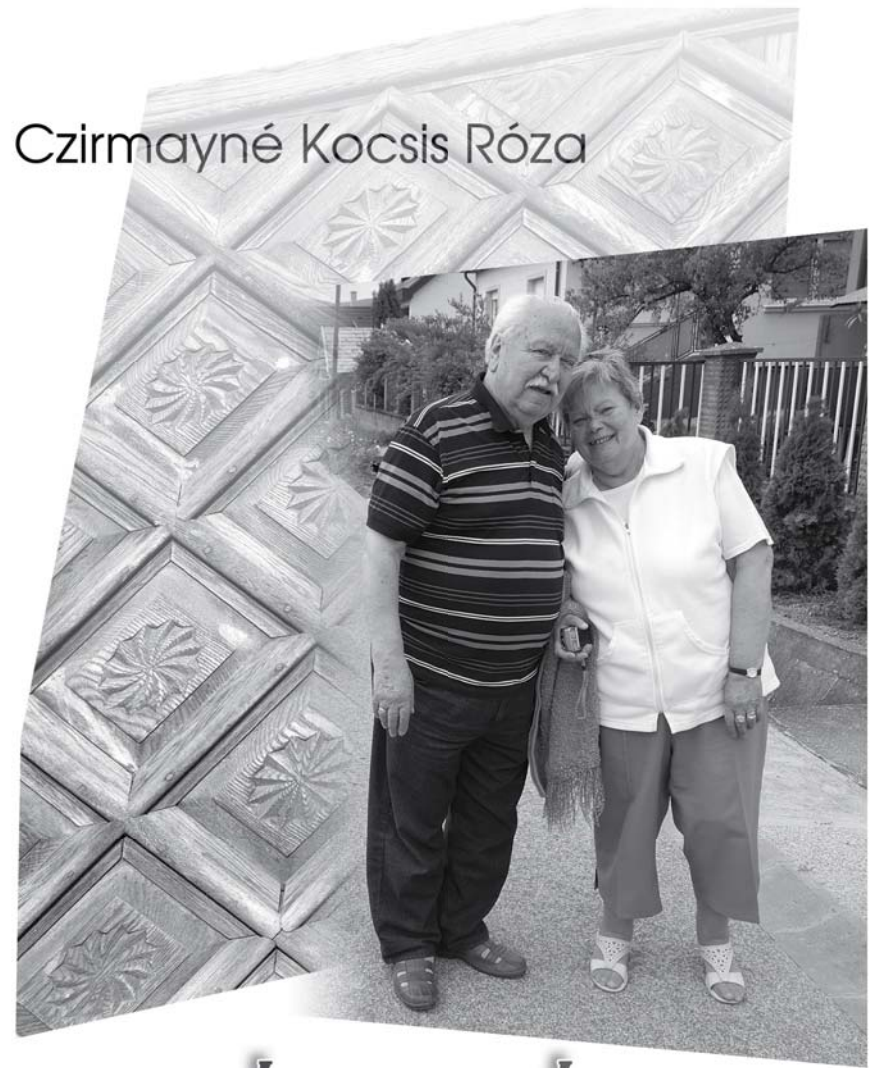

Czirmayné Kocsis Róza

EMLEKEK ÚTJAIN

Czirmayné Kocsis Róza

EMLEKEK ÚTJAIN

Tartalom:

Előszó	4	Az üstökös szülőfalujában	55
Kölcsey Ferenc szülőföldjén	7	A bajor múlt ékköve	57
Kalotaszegi séták I.	9	Adventi hangulat Németországban	57
Kalotaszeg fővárosában	13	A titokzatos lovag városában	63
Kalotaszegi séták II.	15	Régen kifüstölt kalózfészekben	65
Újra Zsobokon	18	A köszvényes császár palotája	67
Kastélysirató	21	A múzeumvárosban	71
Barangolás a szászok földjén	24	Herkules szent vizeinél	73
A berethalmi erődtemplom	27	A démoni szépségű Al-Duna	75
Csehországi ínyencségek	29	Arrafelé rejtőzött a szent korona	77
Az Elba parti Firenze	33	A hegyóriások között	81
A fehér arany városa	37	Ahol fenyőszagú szelek járnak	85
A ketté osztott város	39	Különböző kultúrák olvasztótégelyében	87
A pasztell színek városa	41	Észak-Itália gyöngyszeme	89
Szász-svájci képeslap	43	Szépségekben tobzódva	93
Gorálok között	45	Andersen hazájában	97
A festői királyi székhely	47	A legendák és mesék földjén	105
Betekintés az Eszterházyak világába	51		

Felelős kiadó: Szerző

Terv, tipográfia: Papp Imre
www.pappimreart.hu

2018

ISBN 978-615-00-3072-2

Előszó

A' la recherche du temps perdu (Az eltűnt idő nyomában)

Az emlékezést mint tudattevékenységet ragadja meg ebben a könyvében Czirmayné Kocsis Róza, aki útleírásaival már nem ismeretlen a böszörményi és a tágabb közönség előtt. Lelkes utazó és művelt, éles szemű dokumentáló, aki nemcsak néz, hanem lát is. Mostani könyvének legtöbb képeslapján ifjúságának vidékeit látja és láttatja újra.

Úti elbeszéléseiben arra a már ismert irodalmi elbeszéléstechnikára támaszkodik, amely Krúdy Gyula óta a magyar széppróza egyik fő szólama: ifjúságának helyszíneit keresi fel, s az eltelt negyven-ötven év távlatából ragadja meg azt a miliőt, amelyet mi Közép-Európának mondunk. Vizek és vizek határolják ezt a földrajzi térséget: a Duna, a Pó-folyó, az Adria, a Visztula és az Elba, a Szamos, a Körösök vidéke, a Küküllő és az Olt, az Al-Duna. És hőforrások, fürdőhelyek: Karlsbad (Karlovy Vary) és Herkulesfürdő. Ebből a centrális erőteréből csak a viking és gael ösökkel bíró dán csatornák vizes vidéke és a skót felföld jelent kivételt. Talán nem is véletlenül. S ezt a több tízezernyi négyzetkilométert hol hajóval, hol busszal, hol komppal, hol kocsival, hol gyalog járjuk be az íróval együtt.

A legtöbb mondat így kezdődik: „Lassan negyven éve már annak, hogy először jártam ezen a vidéken...” Az útirajz attól nehezül meg, hogy a tudat egymásra vetít két különböző idejű, de egymáshoz hasonló élményt. Szilágyság, Kalotaszeg, Szászföld, Szász-Svájc, a Tátra, Galícia és Malopolskie. Ugyanazt látja az eltérő időben? Természetesen nem, más lát. Más, mert megváltozott a közép-európai, amúgy is változékony, politikai-társadalmi környezet. Más, mert felnőttként más dimenziók tárulnak elénk. Lehet utazni ismeret és műveltség nélkül is. Érzékszerveink világunk sokszínűségét és szépségét benyomásokon keresztül is befogadják, de mennyivel más lát az, aki irodalmi, történelmi, művészettörténeti, földrajzi ismeretekkel bír, műveltségét bölcsességgé érlelték az évek, évtizedek. Esterházy Péter hasonlata a helytálló erre a különbségre, amikor magát intelligens passzolgatós kispályásnak írja le, s egyszer együtt rúgják a bőrt testvérével, Marcival, aki nagypályás, válogatott nemzeti 11-es. S arra lett figyelmes, hogy a testvére ordítva veszekszik vele, hogy hol kellene lennie a pályán. Ekkor Péter méregből egy abszurd pontra mutatott, öccse bölintott, Péter daczból odafutatott, s ím a labda előtte volt. „Azt

hisszük olyanok vagyunk, mint a nagyok, mint az első osztályúak...Hát nem. Más játékot játszanak <ott fent>.” Bizony, más dimenzióból mást látunk. És ebben az időutazásban új források is előbukkannak a dunai bajor gyöngyszemek, a dalmáciai barangolások, dán és skót kastélyok varázsolnak el bennünket.

Ebbe a más dimenzióba kalauzol Kocsis Róza cseppet sem kispályás könyve. Az úton levésnek, az élmények tudatos megélésének nagypályás mestere. Azt is állítva, hogy évek múlásával lehet, hogy rövidebb a látásunk, erőtlenebb lépésünk, kisebb a megtett kör átmérője, de egyre mélyebb lesz tudásunk a világról.

Gyulai Edit

Kölcsey Ferenc szülőföldjén

A költő szülőháza

Amikor közel harminc esztendővel ezelőtt az érmelléki kicsi faluban, Szódemeteren jártunk, az apró települést egy libalegelőn át, toronyíránt közelítettük meg. A legelőn már ökörnyal kötözte a bokrokat, s az őszi ragyogásban nagyokat döccent a Trabant alattunk. Körülöttünk anyányira nőtt libák gágogtak, s rögtön az út elején megállapítottuk, hogy az Érmelléken éppen úgy útatlan utak várják az embert, mint Ady Endre korában. Nos, azóta eltelt majdnem három évtized, s az utak mit sem változtak. A napokban ugyanis ismét Kölcsey Ferenc szülőfalujában jártunk. Szódemetert ugyan most Tasnád felől közelítettük meg, de természetesen egy olyan úton, amelyet inkább lehet dülőnek nevezni, mint kövesútnak. A térképeken persze hiába is keresnénk. Mentünk azonban elszántan, mert újra látni akartuk a Himnusz költőjének szülőfaluját. Az apró, világvégi falucska az április végi kánikulában álmosan nyújtózott, s a korcsma előtt román szótól volt hangos a poros utcácska.

Az egykori Szilágy vármegyei magyar faluban, melynek ma románul Sanca a neve, magyar szóra hiába is áhítoztunk volna. Az ön- és nemzetfeladás rég megtörtént. Magyar nevű családok élnek ugyan a faluban, egy aprócska református templom is működik, de arrafelé már végérvényesen a kicsinyke református templom falai közé szorult a magyar szó. A szórvány helyzetbe kényszerülés rég megtette a magáét.

A falu főterén, a román kocsmával szemben azonban áll még az öreg ud-

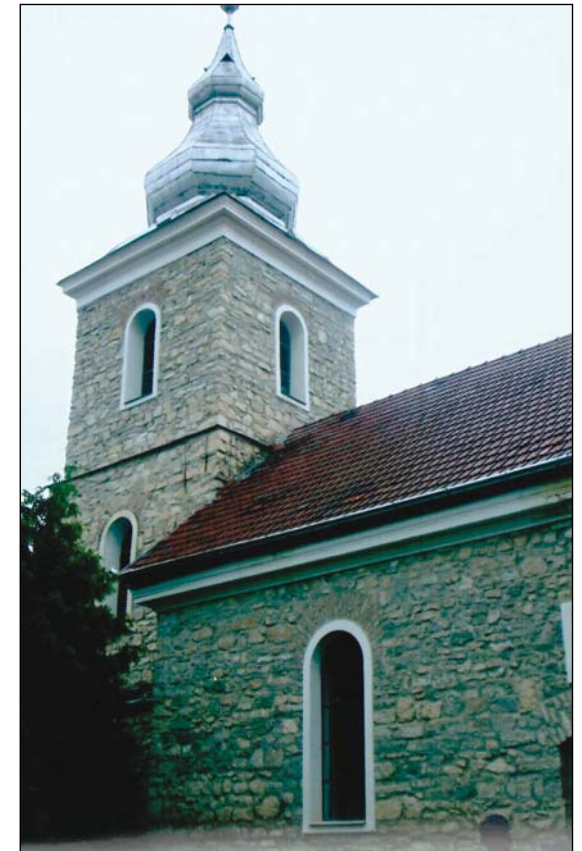
varház, ahol 1790. augusztus 8-án világra jött Kölcsey Ferenc. Kölcsey Péter álmosdi táblabíró és Bölöni Ágnes fiacskája, aki öntudatosan vallotta egyik versében, hogy „Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak”, ám manapság már csak nehezen ismerne rá a jó öreg kúriára. Alaposan átalakították ugyanis, a hatalmas nyitott verandát beüvegezték, a Trianon után román ortodox parókia lett belőle, majd a Ceaucescu diktatúra bukását követően az újra önállósodott román görög-katolikus egyház tulajdonába került. Jelenleg a falu görög-katolikus román papja lakja. A költőre, aki a már említett versében azt is hangsúlyozta, hogy „szerelemmel tölti be lelkem/ Honni szokás és föld, örököm kard és ősi dicsőség...” szinte semmi nem emlékeztet. Pedig 1809-ben és 1811-ben hosszabb időt mulatva a nagyszülői házban, több verset is papírra vetett a régi udvarházban. Az emléktábla ugyan, amit a Szilágy vármegyei Wesselényi Társaság helyezett el az épület falán 1890. augusztus 8-án, még helyén van, de a veranda beüvegezésével bekerült az az épületbe, így gyakorlatilag láthatatlanná vált. Az újabb kori tábla, amit a költő születésének 200. évfordulójára akart a magyar állam és a magyarországi Kölcsey Társaság az udvarház homlokzatán elhelyezni, pedig nem kerülhetett fel az épületre. A kétnyelvű, román és magyar feliratos táblára mindössze csak annyit vésettek, hogy „E házban született 1790. augusztus 8-án Kölcsey Ferenc költő, szónok, politikus”, mégis a román hatóságok nem tartották időszerűnek. Szóval arrafelé, az Érmelléken, úgy látszik nemcsak az utak járhatatlanok még manapság is, hanem a szívek is nagyon kemények.

2013. április

Kalotaszegi séták I.

Jó sorsunk úgy hozta, hogy az elmúlt hetekben többször is Kalotaszegre vezetett az utunk. Ha netán nem tudná valaki, ez a néprajzi- és művelődéstörténeti tájegység a történelmi Magyarország keleti részén, a Királyhágó és Kolozsvár közti területen keresendő. Szóval a mai Romániában. Arrafelé, ahol a Vigyázó hegy alatt a Kalota és a Körös vizei fognak közre mintegy negyvennégy magyar, vagy zömében magyarok lakta települést. Eső vájta árkokkal szabdalta hegyoldalak, vadregényes hágók, havas bércek alatt szelíd lejtésű dombok között, vagy szűk völgykatlanok mélyén lapulnak ezek a falvak dacolva az örök idővel, s a történelem kerekének gyakran kiszámíthatatlan forgásával. Nem egy közülük úgy el van rejtve, hogy a legutóbbi időig még kövesút sem vezetett hozzá. Csupán csak gyalogösvény és szekérút az erdőn és hegyeken, dombokon át.

A zsoboki református templom

*
Zsobok, Sztána és Bánffyhunjad között, egy festői kis völgyben fekszik. Mondhatnám úgy is, hogy szelíd lejtésű hegyoldalak között egy formás kis gödörben, hiszen szláv eredetű neve is gödörre utal. Olyan igazi Isten háta mögötti falucska alig háromszáz lakossal. Mindazonáltal nekünk mégis felejtethetetlenül kedves szigete a világnak. Férjem ugyanis, immáron ötven évvel ezelőtt, fiatal református lelkészként ebben a faluban kezdte lelkipásztori szolgálátát. Igaz a falu népessége akkor még meghaladta a hatszáz lelket. Azóta azonban nagyot fordult a világ. Az életlehetőségek, munkahely és tanulás, no meg a komfortosabb életkörülményeket biztosító városok elszívták a falu

Zsoboki konfirmándusok

népességének felét. Ma már a hajdani konfirmandusok közül csak kevesekkel találkoztunk. De áll a református templom, hirdelve, hogy az 1600-as évek óta hol kevesebb lélekkel, hol többel, él a hitvalló magyar református közösség folyamatosan. S megvannak még a régi határnevek is. A Pénzes domb, a Pusztá oldal, a Büdös kút, a Csere és az Ulumaj. És állnak a csipkés homlokzatú házak, meg a fedeles kiskapuk is. Ünnepeken pedig kivirágzik a falu. Az Alszegegről, a Felszegegről, Egellőről (a falu három utcája) gyönyörű kalotaszegi viseletben sereglenek a templom felé. Mert fogyatkoznak ugyan, de a helyben maradók ma is szívükben viselik Reményik Sándor útmutatását, aki 1938-ban így üzent az elárvult erdélyi magyaroknak:

*„... Hát vedd meg a lábad ott, ahol megállhatsz
s azt mentsd, azt a talpalatnyi helyet..
Védd azt a talpalatnyi telkedet,
Cserepkancsódat és tűzhelyedet,
Utolsó darab száraz kenyeredet!
De azt aztán foggal, tíz körömmel
Démoni dühvel és örült örömmel...”*

Sárvásár ugyan nincsen a világ végén. Még a hegyek közé sem bújt el. Ott szunyókál Bánffyhunrad és Körösfő között a Sebes-Körös kanyarulatában, ahol ma a nemzetközi út forgalma dübörög. Mégis kevesen tudnak róla. Valószínűleg azért, mert olyan kicsinyke, hogy mire a falu egyik végén behajtottunk az autóval, a másik végén már ki is mentünk. Talán kettőszázan ha lakják. Az, hogy 1219-ben már Villa Shulusth néven említették, hogy temploma és papja volt, ma már csak a beavatottak tudják. S e hűtlen korban az is elfelejtődött, hogy az 1930-as években Ambrusné Márton Kata ebben a falucskában énekelte Bartók Bélának a vidék legszebb népi énekeit viaszhengerre. Mint ahogy azt sem emlegeti ma már senki, hogy lakott a faluban egy bizonyos Barta Sámuel, aki bútorkat festett. Mesterségével, mert művésznek nem engedte magát nevezni, magát Malonyay Dezsőt is elkápráztatta az 1900-as évek kezdetén. A jeles művészettörténész 1907-ben emígyen írt róla: „A lassan őrlő sárvásári öreg molnár például igazán isten adta művész, ládát, díszesebbet senki sem pingált ...”, Fafaragó, bútorfestő ma is él a faluban. Kisbútora-it megcsodálni, olykor vásárolni mindig be is térünk fenyőillatú műhelyébe. Meg aztán asszonyok is akadnak, akik gyönyörű gyöngyös pártákat varáznak, s kezük alól mives varrottások kerülnek ki.

2012. április

Kalotaszeg fővárosában

A bányfőhunyadi református templombelső

A bányfőhunyadi református templom

Lassan negyven éve már annak, hogy először jártam Kalotaszeg központjában, Bányfőhunyadon. Aztán, ahogy múltak az évek úgy sokasodtak a hunyadi élmények. Mígnem egy napon arra ébredtem, hogy bányfőhunyadi papné lettem. Így aztán nem csoda, hogy ez a kalotaszegi városka mindmáig hazavár bennünket, s mi pedig az élet annyi nagy ámulása és elkanyarodása után újra meg újra örömmel és sok-sok szívmengető emlékekkel hazatérünk.

Így volt ez a legutóbbi időben is, amikor éppen lelkészbeiktatásra érkezünk a Gyalui havasok és a Kalota-hegység, valamint a Meszes-hegység eltörpülő nyúlványai között fekvő városkába.

A református gyülekezet tagjai kifényesített lélekkel már a templom körül várakoztak, amikor megérkeztünk. Kézfogások, ölelések, összehunyorítások, mosolyvillanások után rohantunk a parókiára, majd a lelkészi lakból be a templomba. Kezdetét vette a lelkészbeiktató ünnepi istentisztelet. Európa egyik legnagyobb festett kazettás mennyezetű magyar református templomában zengett, zúgott az orgonaszó, s áhítat ült az arcokra. Jóllehet az esperes igehirdetésére illetet volna figyelmem, de amikor régi helyemen, a papné szé-

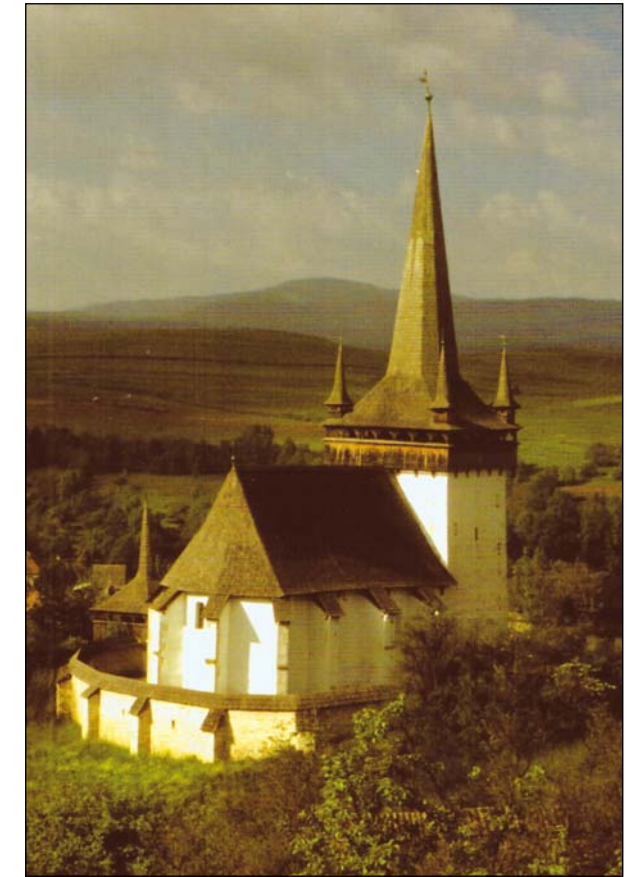
Bánffyhunyadiak viseletben

kében helyet foglaltam, velem hirtelen fordult egyet a világ. Lelkem az ősi falak között egyszeriben évszázadok történéseit ölelte egybe. Lelki szemeim előtt hamarjában a honfoglaló magyar nemzetség tagjai kezdtek vonulni. Mindenek előtt Kaloták, akik éppen a Sebes-Körös és a Kalota patak szegletjében foglaltak szállást maguknak. Aztán a nemzetségből kiágazó Kabosok, Radók, Valkaiak, Vitézek, Gyerőfyek, akik sok más ősi magyar családdal egyetemben belakták a vidéket. S miután keresztények lettek, sorra építették a templomokat. A hunyadi eklézsia is állt már az Árpád-korban is. Aztán jöttek a Losonci Bánffyak, akik Ulászló király idején névadói lettek az egyik településnek. Nevezetesen Bánffyhunyadnak, a fontos kereskedelmi útvonalak kereszteződésében született szálláshelynek. Közben inséges évszázadok, népi háborúk, történelmi viharok, kolera és tüzvész követték egymást. A népesség futott, menekült, újra települt, de a szent eklézsia falai mindig állva maradtak. A földem százszor leégett, a falakat füst kormozta feketére, török, tatár, labanc és döghalál ülte torát, de a templom mindig és újra megnyitotta kapuit. Közben átépítették, bővítették, csinosították, míg nem a XVIII. században elnyerte ma is látható formáját. Gótikus szentélye, mérműves hatalmas ablakai, tornácos, fiókos toronysisakja, bástyazömökségű tornya a hajómennyezet és a szentélyfödém festett kazettái, a reneszánsz díszítésű szószék, a díszes szószékkorona azonban nem csak arról mesélnek, hogy az emberi akarásban művészetté nemesedett az izzadságos munka, hanem arról is, hogy a túlélés és megmaradás erős váráként a megszakíthatatlan magyar folytonosság jelképévé lett a bánffyhunyadi református templom. S hogy a jövőben is azzá legyen, arra vonatkozóan a szószékkoronán olvasható intellem kell, hogy mindnyájunk szívére helyeződjön: „Haszontalan reád nézve te ember a megékesített szép templom, ha magad belől ékes nem vagy szentlélekkel és kegyelemmel és keresztény virtusokkal.”

2012. április

Kalotaszegi séták II.

Aki nem járt még arrafelé, talán el sem hiszi, hogy vannak kalotaszegi falvak, ahová ma is ugyanaz a szerű vezet, mint száz évvel ezelőtt. Magyarvalkóra is olyanféle út vezet ma is, mint egy erdei földút. Mindazonáltal ebbe a havasaljai kicsinyke magyar falvacskába mindnyájunknak el kellene menni. Mi magunk pünkösdi ünnepében jártunk arrafelé. Afféle nosztalgia-látogatás volt ez, hiszen a kalotaszegi magyar falvak reformátusságához sok szállal kötődik a családnak. Ároni családunk lévén egyik helyen apósom pásztorolta a magyarságot, másik helyen férjem szólt a szülőfaluját, ahol meg a sógorom, illetve a család fiatalabb tagjai lelkészkedtek. Valkón a férjem bátyja szolgált tizenvalahány éven át.

A valkói református templom

A valkói református templom minden bizonnyal Kalotaszeg, de talán egész Erdély egyik legszebb fekvésű temploma. A falu fölött egy hegy tetején ül, mint galamb a fészken. A hegy lábánál lapuló parókiától mire felkapaszkodik az ember a kőbevéjt, foghíjas lépcsőkön az erődített templomhoz, bizony szuszogni kezd. A látvány azonban mindenért kárpótolja. A Tunya hegy oldalában zöldellő Millenniumi erdő ölelésében kopjafák és mohos síremlékek között méltósággal trónol a lőréses kőfallal övezett, kapubástyán át megközelíthető, négy fiatornyos templom. Távolból a Sulyom, a kúp alakú Malato,

A valkói ház

közt, tatárdúlás, töröktámadás, Basta generális fosztogató zsoldosai, labanc-, és románvilág közepette egy maréknyi magyarság él és élni akar Kalotaszeg délnyugati szegletében.

*

Kalotaszegi református templomot nehéz lenne elképzelni gyönyörű varrottasok és vagdalásos terítők nélkül. Kézimunkák díszítik a szószéket, az Úrasztalát, a karzatot, az orgona mellvédjét, a padelöket, de sok esetben a falakat is. És nehéz lenne egy pünkösdi istentiszteletet elképzelni festői népviseletbe öltözött lányok, menyecskék és legények nélkül. Így volt ez az idejű pünkösdön is. Miközben megcsodáltam a gyönyörű ruhákat, a szépséges gyöngyös pártákat, a Nagyasszony jutott eszembe. Igen, Gyarmati Zsigáné, született Hory Etelka, aki áldozatos munkája révén a XIX. század utolsó évtizedeiben haló porából támasztotta fel a kalotaszegi népművészetet. Kutatta, gyűjtötte az ar-

a Bitó-hegy és a nyáron is gyakran havas Vlegyásza integet felé.

Hogy maga a templom pontosan mikor épült, nem tudni. De az tény, hogy Valkót 1330-tól tartják számon, mint egyház-helyet. S az alatta meghúzódó falvacskát 1297 óta jegyzik az okleveles források. Mondanom sem kell, hogy a település sorsa mindig összefonódott a temploméval. A falut pusztító kóborló-garázdálkodó siserehadak mindig megtalálták a templomot is. Ennek ellenére a templom is, a falu is dacol a múlt idővel. A díszes homlokzatú falusi házak, a szépen rendben tartott templom hirdetik, hogy annyi balszerencse

Gyarmati Zsigáné egykori háza

chaikus mintákat, kézimunka-tanfolyamokat szervezett, varrósiskolát nyitott, s a kalotaszegi kézimunkák ügyében királyi családokkal, főrangú famíliákkal, divatházakkal, múzeumokkal, ügynökségekkel tartotta a kapcsolatot. Bécsben, Berlinben, Párizsban, Londonban, Brüsszelben, New Yorkban tette ismertté a kalotaszegi népművészet kincseit. S indította el a népi kézimunkák máig tartó reneszánszát. A Nagyasszony ma már elfeledve nyugszik a bánffyuhnyadi temetőben. 1910-ben halt meg, de a beavatottak még tudják: volt egyszer egy gyermónostori papeleány, Hory Farkas református lelkipásztor és Anmüller Rozália első gyermeke, aki felcseperedvén a Bánffy grófok intézőjének, Gyarmati Zsigának a felesége lett, élete tollsercegés és túvillogás közepette telt. Azaz szépírói tevékenységet folytatott (hét regény, százhuszonegy elbeszélés, hatvan egyéb írás fémjelzi nevét!), és kézimunkázott. Haló poraiban is legyen áldott érte!

2012. május

Újra Zsobokon

Zsobok

Aki egyszer látta Zsobokot, azzal a gondolattal távozik, hogy vissza kell térni valamikor. A Szilágy megye határán, Sztána és Bánffyhunad között, mélyen bent a hegyek, vagy inkább dombok mélyén meghúzódó falucska ugyanis mindenkor rabul ejti az ember szívét. Ha meg emlékek is kötődnek a kis kalotaszegi településhez, akkor meg eleve lehetetlen elkerülni. Így vagyunk ezzel mi magunk is. A férjem fiatal lelkipásztorként éveken át szolgálta a falu reformátusságát, ennél fogva van érzelmi kötődésünk jócskán. Ezért fogadtuk különös örömmel, hogy az idei egyetemes imahét alkalmából Zsobokra hívtak bennünket. Férjem ötven év múltán újra a zsoboki szószéken hirdette a szeretet igéjét. Hogy milyen érzelmek törtek fel benne, arról csak ő tudna beszélni. Én maradok a falu kínálta élményeknél.

A festői kalotaszegi viselet, a táji környezet, a lakosság csodálatos vendégszeretete ugyanis megérdemlik, hogy beszéljünk róluk. Maga a falu nem nagy, de három részre tagolódik: Alszeg, Felszeg, Egellő. Sovány, köves, nehezen művelhető határa nem keltette fel az idegenek letelepedési és bir-

toklási vágyát. Így mindmáig színmagyar település maradt. Lakói nem szegények, de nem is túlságosan gazdagok. Józan, reális gondolkodású, dolgos emberek, akikben mindenkor volt és van annyi hit, életbizalom és egészséges élni akarás, amennyi kell.

Zsobok népe ma is hűségesen őrzi kalotaszegi öltözetét. Öröm volt látni, hogy a falu apraja-nagyja a legszebb viseletet öltötte magára a templomozáskor. Ringtak, libbentek a színes szoknyák, kopogtak a kicsit magas sarkú női csizmák, s ragyogtak a gazdagon díszített gyöngyös bujkák. Az asszonyok, lányok oldala olyan volt a templomban, mint egy virágoktól pompázó tavaszi rét.

Persze maga a templom is csodálatos. A faragott kőből rakott, gótikus vonalvezetésű épület ugyan már csak részleteiben emlékeztet 1490-re, az építés esztendejére. De a népi faragás gazdag világa gyönyörködteti az emberi szemet, ha a templom mennyezetét borító kazettákat, az orgonakarzatot, a szószéket, vagy az énekmutatókat veszi szemügyre. S mindenütt hófehér vagdalásos kézimunkák hirdetik az ügyes kezű asszonyok széperzékét. No, és a vendégszeretet! A zsoboki asszonyok igazán nagyszerűen sütnék-főznek. Valaki egyszer azt mondta róluk, hogy nem számolják meg

Zsoboki asszonyok között

Kézimunkák a templomban

Faragott Mózes-szék

más szájában a falatot. Hát tényleg nem. Csak rakják az asztalokra a finomabbnál finomabb ételeket, s olyan csodálatos egyszerűséggel tudják mondani: „no, faljon még egy kicsit”, hogy a haldokló is feltámad, és enni támad kedve. Búcsúzáskor meg fel is tarisznyálják a vendégeket. Nehogy útközben megéhezzen. Vagy ha netalán farkasokkal találkozna, legyen mit adnia a vadaknak.

Farkasokkal persze nem találkoztunk, de gyönyörű téli napokban volt részünk. Az itthoni szeszélyes tavaszra emlékeztető tél után jó volt ropogós havon járni, hó bundába öltözött hegyeket látni. Jó volt tele tüdővel szívni a tiszta, friss falusi levegőt. Élvezni a csöndet. Messze a világ zajától megfürödni egy maroknyi erdélyi nép szeretetében.

2014. február

Kastélysirató

Bethlen kastély

Ott, ahol az erdélyi Sajó folyó nevét és árját a Szamosba veszteni készül, van egy városka, amely a Bethlen névre hallgat. Manapság ízig-vérig román jellegű. Szinte el sem hiszi az ember, egykor Erdély egyik legjelentősebb főúri családjának, a Bethlen famíliának volt ősi fészke. Mi magunk évente megfordulunk Észak-Erdély eme jelen helyszínén, hiszen a besztercei Református temető felé tartva (férjem szülei a besztercei Református temetőben alusszák örök álmukat), Bethlenben szoktunk pihenőt tartani. Így aztán két évtizede immár, hogy újra és újra rácsodálkozhatunk: mivé lett a kiterjedt, nagy múltú familia ősi fészke, a bethleni Bethlen család kastélya.

Előrebocsájtom, hajdan a neves családnak három kastélya is állt a településen. Mostanság azonban már csak egynek a történetét követhetjük nyomon. Ezen utóbbit 1768 körül Bethlen Gergely építette. A bejárata fölött oszlopos empír erkéllyel büszkélkedő egyemeletes épület homlokzatán a család kígyós címerével, s kertre néző hatalmas teraszával az igazán elegáns főúri lakok közé tartozott. Természetesen gyönyörű park övezte, virág- és faritkaságokkal, botanikai érdekességekkel, különleges vízi játékokkal. Utolsó tulajdonosa gróf Bethlen Béla volt, aki 1940 és 1944 között Szolnok-Doboka és Beszterce-

Naszód vármegyék főispánja, illetve Észak-Erdély kormánybiztosa volt.

Miután a román állam 1945-ben gróf Bethlen Béla birtokait elkobozta, a kastély máig húzódó kálváriája kezdetét vette. Előbb örültek házáat nyitottak benne, aztán szükséglakásokat. Jelenleg mezőgazdasági szakmunkásképző intézet működik benne, kollégiummal egyetemben. Közben a park nagy részét kiirtották, a kastélyépületet elhanyagolták, átépítették. Természetesen a hajdani díszes berendezésnek is nyoma veszett mára. Mindössze a főbejárati díszlépcső áll még a helyén, de a pompás lépcsőkortól olajfestékek csúnyán lemázolva. S az egykor díszes mennyezeti stukkókból csak két szobában lehet felfedezni valami kis töredéket. Szóval, kívül-belül egyaránt elszomorító képet mutat. Hull a vakolat, rogyadoznak a falak, megereszkedett a tetőzet. A magyarság kultúrincseként, történelmi, kulturális és művészeti értékeként már a legnagyobb jóindulattal sem igen nevezhetnénk. Megrágtá, megette az idő, kifosztotta, tönkretette az emberi butaság és a politikai szűklátókörűség.

Petőfi Sándor 1849. március 8-án Bethlenben írta a Pacsirtaszót hallok megint c. versét. Ebben a költeményben többek között ezt olvashatjuk:

*„Dalolj pacsirta, hangjaid/ Kikeltik a virágokat...
Emlékezet s remény, ez a/ Két rózsafa ismét virít...”*

Nos, a legutóbbi betleni utunk arról győzött meg: arrafelé már hiába dalol a kedves madár.

Marosvásárhelyről Kolozsvár felé haladva az E 60-as főút Kerelőszentpált is érinti. A Maros völgyében a Kápolna-hegy nyugati lábánál fekvő település

Ami a Haller kastélyból maradt

mellett persze úgy suhan el a forgalom, mint ahogy a történelem futott át rajta századokon át. Csak a beavatottak tudják, hogy egykor nagy élet járta arrafelé. A Haller família ősi fészke volt Kerelőszentpálon. Fényes kastélyuk a Maros bal partján pompálkodott, mauzóleumuk pedig fönt a Kápolna-hegy tetején. Hogy mindebből mi maradt mára, azt megtekinteni álltunk meg a faluban.

A Haller kastély egyik domborműve

Nos, a látvány igencsak lehangoló volt. Az egykoron négyszög alapra épített nyugati oldalán nyitottan hagyott neoreneszánsz épületnek ugyanis csak a falai állnak. Tetőszerkezete rég beomlott, kéményei árván meredeznek az ég felé. A díszesen faragott ajtó- és ablakkereteket megette az idő, a hajdani nyílászárók helyén csak hatalmas lyukak tátonganak. A düledező falak között lépkedni is alig mertünk, hiszen hol a boltívek készültek fejünkre ejteni a köveket, hol a zuhanni akaró gerendák riasztottak bennünket. No, meg a piszok és a mocsok. Az elárvult falak között égis ért a gaz és az elmúlás.

2012. augusztus

Barangolás a szászok földjén

Erdélyi szász népviselet

az elmúlás köszönti ugyanis mindenhol a kíváncsiskodó utazót. A falvak egyikében másikában népes cigánycsaládok vertek tanyát, de a régi, rangos szász házak omlani készülő falai azt jelzik, hogy az épített örökség történelmi, művészeti értékeivel nem törődik senki. A nagy múltú szász városokban persze látszatra jobb a helyzet. Az épületeket gondozzák, múzeális jellegüket többnyire megtartják, ám a gazdag szász kultúra azokban is végleg az elmúlásba költözött már.

Segesvárt úgy szokás emlegetni, mint Erdély legfestőibb fekvésű városát. Valóban a Nagy-Küküllő és a Segesd-patak találkozásánál kialakult város messze látszó tornyaival, ódon házaival, hatalmas kőfalaival minden évszakban feledhetetlen élményt kínál. Különösen szeretem a Felső- vagy Óvárosi

Nem tudom van-e annál lehangolóbb élmény, amikor az ember egy elnéptelenedett, kiüresedett településen jár. Olyan helyen, ahol nem jönnek-mennek az utcákon, ahol a házak konganak az ürességtől, ahol elnémultak a templom hangjai. Nos, az erdélyi szász falvak többsége ilyené lett. A diktatúra idején ugyanis egy modern emberkereskedelem révén a szász lakosságot kiárusították Romániából.

Mentek, futottak a német ajkúak, s gazdátlanul maradtak a jómódról tanúskodó házak, a hatalmas erődtemplomok, s elárvultak a szász temetők. Különös és megrázó élmény manapság szembesülni az egykori szász településekkel. A pusztulás,

részét. Ezt a 72 m magas hegyfokra épült városrészt szinte minden évszakban megcsodáltam már. Volt idő, amikor vastag hótakaró alatt szunyókálva fogadott. A tornyok közé szorult sűrű köd miatt csak sejteni véltem a szépségét. De láttam már ragyogó tavaszi napsütésben is, amikor friss szellő simogatta az ódon falakat, s az árnyék és a fény úgy bújócskázott a szűk sikátorokban, mint pajkos suhancok. S megadatott az is nekem, hogy ősszel rótarany leveleket tovasodró szelekben rójam az utcácskáit. Legutóbb pedig égető nyárban kapaszkodtunk fölfelé a Felsővárosba vezető lépcsősorokon. Fölöttünk a városka legismertebb műemléke, az Óratorony magasodott, és a Nap olyan erővel szórta fejünkre sugarait, hogy a kopott lépcsőkön csak araszoltunk. S bizony mire az egykori kolostortemplom hűvös gótikájához érkeztünk, már levegőt is alig kaptunk. A hajdan három erődítési rendszerrel és tizennégy védőtoronnyal, bástyával védett óvárosban azonban nem a levegő után való kapkodás okozta a legnagyobb gondunkat, hanem az, amit magunk körül láttunk.

Az ízig-veéig szász városka ódon házai között ugyanis az államalkotó nemzet ülte a győztesek torát. A középkori főtéren román népművészetet (szőttesekeket, kerámiákat, népviseleti darabokat, stb.) kínáltak az árusok, román nemzeti ételek illatát hordta a perzselő szél, és szólt, üvöltött a román népzene.

Fotó: Karpatinfo.net

Segesvár, történelmi központ

Segesvári óratorony

gyetlenkedéseiről elhíresült Vlad Tepes, közismertebb nevén Drakula vajda.” Én eddig úgy tudtam, hogy az épületben 1849 őszén Szendrey Júlia lakott, midőn a segesvári csatamezőn eltűnt férje keresésére Erdélybe érkezett. Ezt azonban éppen úgy nem hirdeti semmi, mint ahogy azt sem, hogy 1506-ban a segesvári vártemplomban mondták ki az erdélyi rendek a magyarok, a székelyek és a szászok unióját.

2013. május

Arra, hogy Segesvár a Nagy-Küküllő menti szász szék központja volt, semmi sem emlékeztetett. Pontosabban minden épület a szászok szorgalmáról beszélt, de a 800 éves szász jelenlét épületei úgy hatottak a nagy nemzeti jókedv közepette, mint egy rosszul sikeredett színházi díszlet.

Szomorúan néztem a tornyokat, a csipkézett kőfalakat, a templomokat, s a városka legmagasabb pontjára vezető régi, fedett falépcsőt, amelyen 1642 óta a szász diákok jártak iskolába. Szomorúságom csak fokozódott, amikor a főtér egyik öreg épületén lévő márványtáblán a következő szöveget láttam: „Itt született 1431-ben Vlad Dracul harmadik gyermekeként a ke-

A berethalmi erődtemplom

Az erődtemplom

Segesvárról Medgyes felé tartva tornyosulni kezdtek fejünk fölött a fellegek. A Nap is elbújt, s néha nagy szemű eső koppant a kocsitetején. Már-már lemondtunk róla, hogy eredeti terveink szerint Berethalomnak vegyük az irányt. Aztán Erzsébetvárost, az egykori erdélyi örmény metropoliszt elhagyva, mégis csak délnek fordultunk, s egy meglehetősen járatlan úton a Szászok földje rejtett falvai felé igyekeztünk. Talán háromnegyed órányit haladtunk, amikor egy hegy tetején megpillantottuk a híres berethalmi szász erődtemplomot. Tulajdonképpen a völgyben szunyókáló városkából még semmit sem láttunk, de az erődtemplom már büszkén ott magasodott előttünk. Mondanom sem kell, a három várfal-

Templomhoz vezető fedett lépcső

Elhagyott szász ház

is felhágunk, bizony kapkodtunk a levegő után. De a panoráma mindenért kárpótolt bennünket. Alattunk csöndesen aludt az egykori szász városka jellegzetes házaival, csukott nagykapuival. Talán álmában a régmúlt történései vonultak előtte. A nagy időké, amikor Kán László erdélyi vajda halála után a szebeni ispánsághoz csatolták, s majd Nagy Lajos és Zsigmond királyaink idején különböző kiváltságok révén virágzó várossá lett. És közel háromszáz éven át a szász evangélikus egyház püspökségének adott otthont.

No, és mellettünk ott büszkélkedett maga a templom. Többsoros vastag falövezettel és hét hatalmas bástyával. S bent a templomban a gyönyörű hálóboltozat, meg az 1483-1513 között épített csodálatos szárnyas oltár. A gazdagon faragott papi stallumok és a díszes szószék. A bőség zavarával küszködve kapkodtuk tekintetünket egyik látnivalóról a másikra. Mert ami szép és érték, ebben a templomban, mind beépítették a szászok. De nyomon követhető ott a találékonyság és a leleményesség is. A templompadok háttámlája például forgatható. A szerint, hogy a szentély felé arccal akarok ülni, vagy az orgonakarzatra akarok látni, mobilizálhatom a háttámlákat. A sok szép keleti szőnyeget meg úgy helyezték el, hogy nemcsak díszítenek, hanem még melegítenek is. Szóval tudtak építkezni a szászok, meg volt is nekik miből.

Mára persze Berethalmon is alig maradt belőlük maréknyi hírmondó. A templom ugyan még működik, de inkább turista látványosságként, mint a gyógykezelési élet színtereként.

2013. május

gyűrűvel övezett hatalmas katedrális rendkívül festői látványt nyújtott. Néhány perc múlva aztán már a hegyre vezető régi, fedett falépcsőn találtuk magunkat. Jó szász szokás szerint ugyanis a templomot csak kétszáz valahány lépcsőfokon át lehet megközelíteni. Mire az utolsó lépcsőfokra

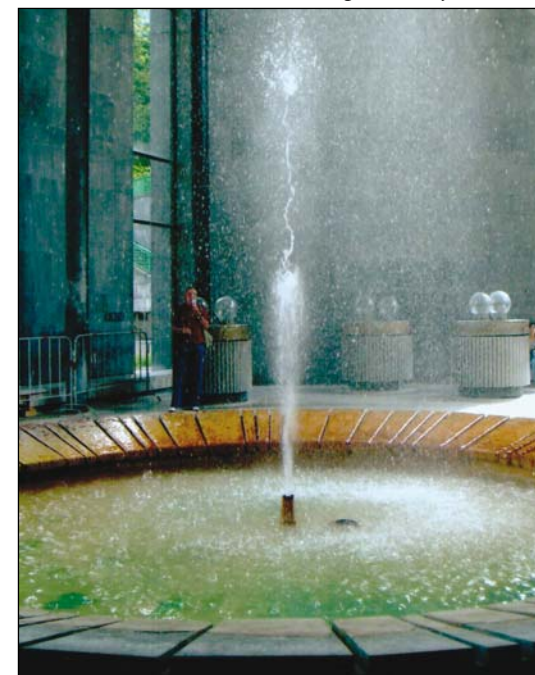
Csehországi ínycségek

Utcakép Karlovy Variban

Vannak városok, amelyek nehezen nyílnak meg az ember előtt. No, nem arra gondolok, hogy a városkapuk zárva maradnak, - különben is hol vannak ma már a fallal övezett települések! - hanem arra, hogy nehezen mutatja meg az értékeiket. Vagy netán nincsen is semmi szépség az architektúrájukban. Persze vannak városok, amelyekbe első látásra beleszeret az ember. Így jártam például az itáliai Veleccével, a spanyolországi Granadával, és az idei nyáron a csehországi Karlovy Vary-val.

Karlovy Vary (nagyobb múltra visszatekintő neve Karlsbad) meglepetésként toppant elénk a

Gyógyforrás

A királyi sörgyár termékei

panzióépületek váltogatják egymást. Az utcácskák hegynek-völgynek futnak, s egyik helyen lágyan lejtő terasz, máshol meredek lépcsősor várja a látogatókat. Itt „házi felvonó” viszi a kíváncsiskodókat a magasabban fekvő területekre, amott meg kötélpályával lehet aláereszkedni.

Az utcákon, a fedett oszlopsorok között pedig folyton hullámszik a tömeg. Szívókás porcelánpoharokból (a karlsbadi porcelán világhírű!) sétaútgátás közben kortyolgatják a gyógyvizet. Egyik azért, mert betegsége miatt ivókúrára fogták az orvosok, másik meg csak úgy kedvtelésből ízlelgeti a 40-70 C hőfokú vizet. Az erős koncentrációjú ásványi anyagokat tartalmazó vizet egyébként ivókúra mellett fürdőkúrára, iszappakolásos kezelésekre és elektroterápiával egybekötött vizes gyógytornára egyaránt hasznosítják. A neoreneszánsz és szecessziós arculatú fürdőváros ugyanis ma már a modern balneoterápia világközpontja.

Csehországban járva az utazók többsége azonban nem a karlsbadi gyógyvizet kortyolgatja, hanem sört iszik, vagy Karlsbadi Keserűt, azaz Becherovkát.

A sörfőzés, a sörivás, azt mondják, egyidős a csehekkel. Nem tudom, de az biztos, hogy Krusovicében egy olyan sörgyárat látogattunk meg, amelyet maga a cseh király alapított 1581-ben. Azóta folyamatosan jól működik, és

Cseh Érchegység lábainál. A Tepla és Ohre-folyók összefolyásánál közepmagas hegyek által körítve bontakozott ki előttünk a völgyben. Maga a modern városrész különösebben nem fogott meg, annál inkább a Tepla kanyarulatait követő fürdőtelepi kerület. A telep, amely fürdővárossá, európai rangú világfürdővé teszi Karlovy Varyt, valóban bővelkedik a szemnek, szívnek tetszetős szépségekben. Architektúráját mindenekelőtt a földkéregből feltörő gejzírszerű ásványos meleg források alakították ki.

Ennél fogva nem csoda, hogy díszes kutak, kútházak, fürdőházak, sétányok, fedett oszlopsorok, kolonádok, hidak, parkok, ligetek, hotelek, szanatóriumok és hangulatos

állandóan bővül a kínálata. A jelenleg legalább húszféle sörkülönlegességet előállító gyárépület homlokzatán a királyi korona most is ott ékeskedik. Büszkén hirdette, hogy királyi nedű készül a falak között.

A Becherovka afféle gyógyitalként kezdte a karrierjét a XIX. században. Egy angol orvos, a gyógynövényeket jól ismerő, Dr. Frebing, ajándékozta a receptjét Becher Józsefnek, a karlsbadi patikusnak. A patikuscsalád aztán hétpecsétes titokként őrizte a receptúrát. Mindig csak a legidősebb férfi családtag volt tisztában az italfőzés szabályaival. Az apáról fiúra hagyományozódott recept sorsa azonban 1944-ben válságosra fordult. Férfiágon kihalt a család. Hogy, hogy nem, egy leleményes női családtag azonban megmentette az utókor számára. Így aztán manufakturális körülmények között ma is készítik. Több helyen, óriás becherovkás üveget formázó boltocskákban meg is lehet kóstolni, természetesen vásárlással egybekötve.

Gyógylikőrt árusító boltocska

2011. augusztus

Drezda a II. Világháború után

Az Elba parti Firenze

Különös dolog negyven esztendő múltán visszatérni oda, ahol egyszer rég már járt az ember. Eleven élmények és megfakult emlékképek kavarnak benne. Várakozással és nosztalgiával tekint a találkozás elé, s amikor végre megérkezik, egyszeriben semmi sem ugyanaz, mint egykor volt. Pontosabban, afféle

A szász Napkirály

gondolatok kezdenek az ember agyában futkosni, mint a filozófuséban: „Lehet-e kétszer ugyanabba a folyóba lépni?” Nyilván lehet is, meg nem is. Csak hát soha nem tudhatja az ember a folyóba lépve sem, hogy az érkező, vagy a tova suhanó hullámok vésődnek-e mélyebben a lelkébe. S bizony így van ez a múlt és jelen, az egykori és az újabb élményekkel, emlékképekkel is. Mindezt magam is megéltem, amikor négy évtized múltán újra Drezdába érkeztem.

Szászország tartományi fővárosában 1976 augusztusában jártam először. Akkoriban Drezda a Német Demokratikus Köztársaság, az NDK, harmadik legnagyobb városa volt. A szocialista ipar és a kelet-német műszaki-tudományos kutatás központja. Lakónegyedek, hipermodern szállodák, tízegynéhány emeletes házsorok sokasága között vezetett az utunk az Óváros felé, ahol anno az Elba parti Firenze legszebb barokk épületei húzattak fel. Az Óvárosban azonban lehangelő látvány fogadott bennünket. Drótkerítéssel körbevont romos épületek, beállványozott, építés alatt lévő építmények, romterületek, koromtól, füsttől, portól megfeketedett falak, kövek, törmelékupacok. A má-

A templom romjai

sodik világháború, az 1945. február 13-ról 14-re virradó éjjel végrehajtott angol-amerikai légitámadás emlékei. Elborzadva szemléltem, szemléltem magam is a pusztulás nyomait. Nem is láttunk mást csak a Zwinger, melynek helyreállítása gyakorlatilag már befejeződött. Bár oda is nem a főkapun, hanem a Theaterplatz felől jutottunk be, s csak a Képtár gyűjteményét tekintettük meg. Aztán a Semper Operaházat és az egykori Udvari templomot csak úgy kívülről jártuk körbe, majd sétáltunk „Európa balkonján”, a Brühlsche Terrasse-n. S már igyekeztünk is a Kultúrpalotához. Az 1970-ben megépített vasbeton-terméskő-alumínium-üveg-gránit alapanyagú épületekhez, ami ugyan nem nyerte meg a tetszésünket, de azért „érdeklődéssel” nézegettük a nyugati oldalán végigfutó monumentális falfestményt, amely a német munkásmozgalom történetéből vette jeleneteit. Nem sokkal később már szedtük is a lábunkat, hogy minél előbb a főpályaudvarra jussunk, s induljunk új tájak, új kalandok felé. Ezzel szemben negyven év múltán szinte megállítani szeretnénk volna Drezdában az időt. A II. világháborúban szinte földig rombolt város ugyanis manapság már a régi fényében tündököl Szászország tartományi központjában a történelmi épületeket újjáépítették, s az Elba parti város ma megint Európa egyik virágzó művészeti központja, ahol számtalan gyönyörű látnivaló kínálja magát. A bőség zavarában nem tudja az ember, hogy mire mennyi időt fordítson. Mindenesetre jómagam a Fürstenzughoz újra meg újra visszatértem. Ez a 102 m hosszú, eredetileg sgraffitto, ma már meissen porcelán csempékkel mozaikszerűen kirakott mű ugyanis szemünk elé tárja a Wettini-házhoz tartozó szász választófejedelmek felvonulását. S általuk és velük Szászország történelmét. A 24 ezer porcelán csempe felhasználásával

A templom napjainkban

készült mű 1127-től 1873-ig íveli át az időt. Mennyi álom, kaland és virágzás, jólét meg tragikum húzódik meg a fenségek mögött! Azt hiszem, Wilhelm Walther mester nagyon tudta, miképpen kell a nép emlékezetét és azonosság-tudatát ébren tartani.

A Fürstenzug részlete

Aztán a Frauenkirche is újra meg újra magához vonzott. Hogyne mikor mostanság Németország legnagyobb protestáns barokk temploma teljes szépségében pompázik. Anno 1976-ban még úgy mondták, hogy nem állítják helyre emlékeztetőül a háború borzalmas pusztítására. Akkoriban csak iszonytató falmaradványok meredeztek az ég felé, s por, korom és megfeketedett kövek heverték szanaszét. Szinte lehetetlenség volt elképzelni, hogy milyen lehetett egykoron az Elba parti Firenze egyik legszebb ékköve. Most viszont azt volt nehéz elgondolni, hogy miként éledt újjá. Mert a Miasszonyunk-templom valóban csodaként tündököl. A romokból feltámadt építmény vonzza is magához a látogatókat. A nap minden szakaszában százával üldögélnek padjaiban az emberek. Előtte pedig Luther Márton szobra álldogál, aki Bibliájában legeltetve a tekintetét talán éppen azon elmélkedik, hogy a feltámadás megkérdőjelezhetetlen.

No, és az aranylovasról még nem is szóltam. A város legrégebb és egyben legszebb hídján, az Elbán átívelő Aughustusbrückén átkelve, mindjárt szeme elé ugrik az embernek Erős Ágost király délceg lovas szobra. Ez az

aranyozott rézsobor csillogásával és méltóságával akkor is fogva tartja az ember figyelmét, amikor már rég mást szeretne nézegetni. Igaz is, Erős Ágost megérdemli az odafigyelést. Hiszen kamaszos lelkesedéssel a XVIII. század elején Szászországból nagy hatalmat csinált, s uralkodása idején a barokk építő- és képzőművészet virágkorát élte. A francia Versailles bűvöletében élő szász Napkirály ugyan önnön nagyságának akart elsősorban emléket állítani, de olyan kultúrkinccset sikerült teremtenie, amely méltán lett a világörökség része. Ha nem lettek volna az ő nagyratörő álmai, Drezda talán megmaradt volna a polgári jólét keretein belül, de nem biztos, hogy ma csodálhatnánk a Zwingert, az Udvari templomot, a kupolás Frauenkirchét, a Japán palotát s a Grünes Gewölbe világhírű gyűjteményét.

Ami azt illeti, negyven évvel ezelőtt a világhírű műkinccs gyűjteményt nem hogy láttuk volna, de még említés sem tétetett róla. Talán azért, mert jó része akkor még a Szovjetunió titkos raktáraiban pihent. Most viszont teljes gazdagságában és pompájában tárult eléink az újjávarázsolt reneszánsz uralkodói kastély egyik szárnyában. Mondanom sem kell, maga az uralkodói rezidencia is megér egy misét, hát még a 3100 darabból álló műkinccs együttes. Teremről teremre, vitrintől vitrinig úgy bóklászok ott az ember, mint teleholdkor az álomjáró. Szeme belefájdul a nézésbe, lelke kifárad a gyönyörködésbe, s agya megbénul a gondolatok sokaságától. Ó, te XXI. század, tudod-e te a művészeteknek majdan ilyen finomságait felmutatni. Mert nem az arany, az ezüst, a drágakő, a borostyán, a hegyikristály és a gyémánt teszi a tárgyakat igazán naggyá, hanem a mivesség, a tudás és az érzelmek kifinomultsága, s a beljük álmodott emberség.

2015. október

A fehér arany városa

A fehér arany városát, Meis-sent talán be sem kellene mutatni. Mindenki tudja ugyanis, hogy Európa legelső és leghíresebb porcelán manufaktúrája ebben a városban működik. A meissen név egyet jelent a művészettel, az eleganciával és az értékkel. Azt azonban már csak kevesebben tudják, hogy az Elba-parti város műemlékekben is rendkívül gazdag. Az ősi város épületei akár az alsóvárosban, akár a felsővárosban csodálkozunk rájuk, igazán elbűvölőek. Mi a várossal való ismerkedést a Várhegyen kezdtük. Igaz, nem a teraszkertecskékkel szegélyezett lépcsőfeljáratokon közelítettük meg a felsővárost, hanem gyorslifttel. Így rögtön a

A dóm

Dóm téren találtuk magunkat. A meissen dóm két jellegzetes tornyával egyszeriben ott állt előttünk. Lenyűgözően és fenségesen, a gótikus architektúra minden szépségével. Ráadásul a későn kelő őszi Nap éppen beült a tornyok közé, s lassan aransárgába öltöztette az egész teret. Megilletődve járattuk körbe a tekintetünket, s ünnepélyes lélekkel léptünk be a templomba. A dóm főhajójába a Hercegi kápolna nyugati portálján át jutottunk be. A belső tér talán még mélyebb benyomást tett ránk, hiszen a hatalmas, karcsú oszlopok, mint sűrű erdő délceg fái tartják a mennyezetet. A főhajó lektóriumában folytatódik, s az emelt kórus színes üvegablakai zárják. Eldönteni nem is tudtuk, de nem is akartuk, hogy a főhajó vagy a Hercegi kápolna, netán a kis reneszánsz kápolna, esetleg a sekrestye vagy a Mária Magdolna-kápolna gyakorolt ránk nagyobb hatást. Egyetlen dolog viszont biztos az 1240 körül építeni kezdett templom kívül-belül egyaránt pompás látványt nyújtott. Az már csak ajándék volt, hogy a dómmúzeum kincseiben is gyönyörködhattunk. A székesegyházból aztán a kanonokházakba, majd az Albrechtsburgba vezetett az utunk.

Meisseni porcelánok

Ez utóbbi az egykori szász választófjedelmek rezidenciájául szolgált 1500-ig. A késő gótika egyik legnagyobb építményének számít Európában. Azt csak érdekességként jegyzem meg, hogy Erős Ágost ide telepítette a porcelánműhelyt is, hogy a gyártás titkát megőrizhesse. Ennélfogva a kastélyban a leggyönyörűbb porcelánok is várják a látogatókat. Órák, kályhák, kisbútorok és dísz tárgyak formájában.

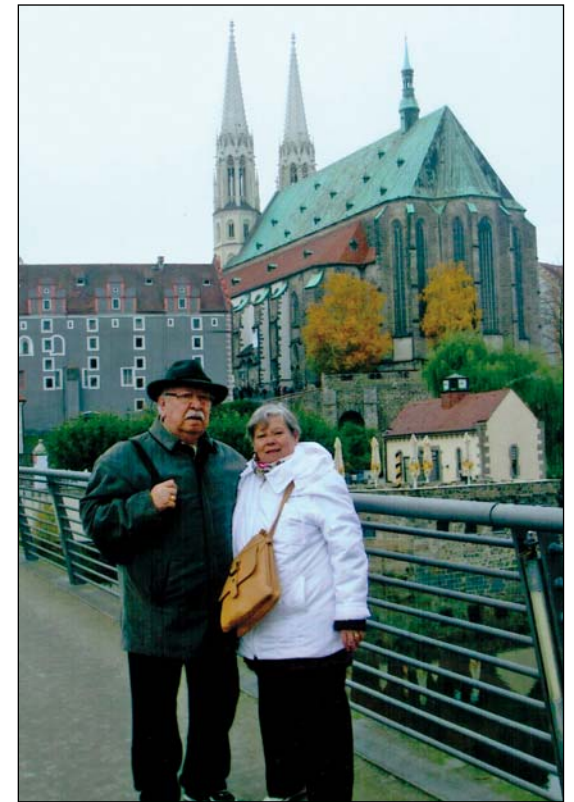
Tulajdonképpen Friedrich Böttger alkímista rabságban alkotta a legtitokzatosabb és leggyönyörűbb tárgyakat. Feladata ugyanis az aranycsinálás lett volna, hogy a megüresedett államkincstárt feltölthessék. Arany helyett azonban 1709-ben a porcelánt állította elő. Persze porcelán ma is készül Meissenben, de nem az Albrechtsburgban, hanem a Meissen Porzellan Manufaktúrában. A manufaktúrában tettünk is később egy látogatást. S megismerkedhettünk a világhírű porcelán készítésének minden munkafolyamatával az előkészítéstől, az öntésig, formázásig, mázazásig és festésig. Mondanom sem kell, minden művelet ma is a legnagyobb titoktartás közepette kézzel készül.

Az Albrechtsburg megtekintése után gyalog indultunk az alsóvárosba. Ódon hangulatú sikátorokon, kapukon, hidakon, lépcsőkön ereszkedtünk alá, s erkélyes, portálos reneszánsz házacskák között botladoztunk, mígnem a piacra jutottunk. A tér északi felében rögtön a Városházán akadt meg a szemünk. A XV. században épült ház szinte teljes mértékben megőrizte eredeti gótikus formáját. Ám a szomszédos polgárházaknak sem kell szégyenkezniük, hiszen felettük megállt az idő. Mintha csak a középkorba toppantunk volna. A nap folyamán nem csináltunk már mást, csak üldögéltünk az ódon házak közötti teraszokon. Igaz, a Napnak ereje már nem volt, s egyre kevesebb meleget adott, de egy-egy forró csokit vagy teát szürcsölgetve nem a lengedező szél csípését éreztük, hanem a bágyadt napsugarak simogatását.

2015. október

A ketté osztott város

Nem tudom, hogy hány olyan település van a világon, amelyeket valamilyen háború után a béke nevében szakítottak ketté. Az viszont tény, hogy Európában is vannak ilyen falvak, városok szép számmal. Közibük tartozik például Görlitz is. Ez a szászországi gyöngyszem, melyet a Neisse folyó, mint két országot elválasztó határ szakít két különböző településre. A folyótól nyugatra elterülő városrészt Görlitz néven Németország legkeletibb városát képezi, a folyótól keletre eső rész pedig Zgorzelec néven Lengyelországhoz tartozik. A Neisse arrafelé igazán nem nevezhető lassan hömpölygő nagy folyamnak, úgy hogy a parti házak lakói nyugodtan átbeszélhetnek egymáshoz. Ám a folyó sodrásvonal

A Neisse folyó hidján

la mégis csak országhatár. S volt idő, amikor a szembe szomszédhoz átúszott kacsákért, libákért útlevéllal, határátlépési bonyodalmakkal lehetett csak érte menni. Pedig ott, ahol valamikor a kelet-nyugati kereskedelmi útvonal a Via Regia keresztezte a Neisse folyót, igazán takaros és jelentős városkát hoztak létre a meisseni, türingiai és frankóniai kereskedők és iparosok. Olyannyira jelentőset, hogy manapság a városkában több mint 3000 műemlék épület várja a látogatókat. Nem csoda hát, hogy nagy izgalommal vágunk neki a városnéző sétának. Az időjárás ugyan nem fogadott a kegyeibe bennünket, hiszen nehéz szürkebársony fellegkárpit húzódtott az égre, s apró szemű őszi eső áztatott bennünket. Gyakran kellett a lábunk alá nézni, mert a macskaköves tereken ide-oda csúszkáltunk. De azért gyalogoltunk elszántan, mert a korábbi évszázadok szinte minden építészeti stílusával találkozhattunk. Itt méltóságteljes gótikus katedrálisok néztek ránk, amott meg ragyogó reneszánsz palo-

A városháza

ták. Gyönyörű kutak pompás kőszobrokkal, barokk polgárházak, a hajdani erődítményrendszerhez tartozó tornyok és kapuk fogadtak bennünket. A bőség zavarával küszködve csak szaladgáltattuk a tekintetünket, s próbáltunk mindent bevésni az emlékezetünkbe. Mindazonáltal nekem talán legjobban a Városháza és a környéke nyerte meg a tetszésemet. A város eme része a település legrégebb kereskedelmi központja volt. S ma is őrzi eredeti jellegét, és képébe szervesen illeszkedik be a csodálatos Neptun-kút. Maga a városháza a XIV. században épült, s 60 méteres tornyával szinte uralja a teret. Közvetlen szomszédságában egy 1526-ban emelt gyönyörű reneszánsz lakóház pompázik. Nagyszerűen díszített homlokzatával és művészien díszített sarokerkélyével rögtön rabul ejti az ember szívét. A két épület között egy csodálatos Justitia-oszlopon, meg egy gazdag faragásokkal díszített szónoki emelvényen pihenhet meg a tekintet. Aztán a torony falán egy magyar történelmi ereklye dobogtathatja meg a szívünket: Mátyás király címere. A késő gótikus művészet köbe álmodott remeke 1488 óta díszíti a Városház tornyát. Szóval gyönyörű látványt nyújt a városka eme része. Persze, utólag végiggondolva a látottakat lehet, hogy a következő kicsi utca, meg az azután következők is legalább annyira elbűvöltek, mint az egykori Alsó piactér épületei. Mert ugyan ki is tudna különbséget tenni az 1570-ből származó Biblia-ház vagy a Szt. Péter és Pál katedrális szépségei között. Vagy a György-kút díszes kőplasztikája és a Reichenbacker-torony pompája között. Az az igazság, hogy Görlitz a II. világháború idején elkerülte a bombázásokat, s a háború végén harc nélkül került a szovjet csapatok birtokába, így aztán a pusztítás nyomai nélkül kínálja a szépségeit.

2015. október

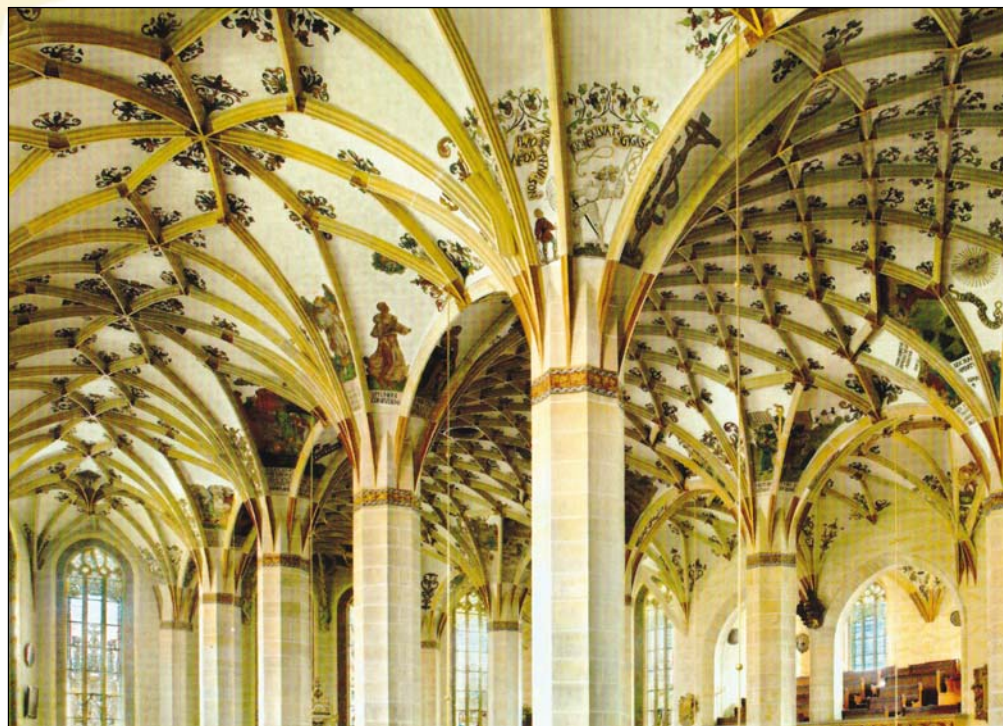
A pasztel színek városa

Az Elba mentén ragyogott a vénasszonyok nyara. Október volt, de rakoncátlan szelek szaladgáltak, s meg-megbotlottak a folyó hullámain. Olykor fanyar avarillatot keverték pocsolnyák vizével és az ősz szagát lebegtették a levegőben. A folyó szélén vadkacsák tollázkodtak, vadlibák álldogáltak. Szinte állni látszott az idő. Maga a folyó is mintha gondolkodott volna, hogy átlépjen-e a Meissenig húzó szélésebb völgyszakaszba, az Elbtalwannéba, vagy maradjon a keskeny katlanban. Szász-Svájc kapujában mi magunk is csak lassan indultunk, hogy megismerkedjünk a történelmi és építészeti értékekben gazdag kisváros, Pirna látnivalóival.

Aztán mindinkább magával ragadott bennünket a múlt hangulata, s nem győztük csodálni a pasztellszínekbe öltözött városkát. Itt kecses arkádok, ott zárt erkélyes ablakok, amott meredek, dúsan díszített oromfalak néztek ránk. A hajósok és halászok régi házai között andalogva csak lassan érkeztünk a hajdani Piac térre, ahol a valamikori iparosok vásárháza fogadott bennünket oldalán egy fekete-arany holdnaptárral és a városka címerével. Az egykori fontos kereskedőváros címerében két vörös oroszlán öltögeti a nyelvét, s körtefa ragyogtatja aranyló gyümölcseit. A macskaköves Markplatzról már csak egy ugrás volt a szépséges ördögkerék, majd a Sonnenstein-hegy oldalában ékeskedő Stadtkirche St. Marienhez, melynek története a XIII. századig nyúlik vissza. A háromhajós

Pirna főtere

A pirnai templom gótikája

csarnoktemplomban különösen elnyerte tetszésünket a tizenkét karcsú oszlop által tartott, légiesen könnyed csillag- és hálóboltozat. Persze a reneszánsz főoltár és a gyermekfigurák által díszített szenteltvíztartó sem kerülte el a figyelmünket. Miután kedvünkre kinézelődtük magunkat jól esett üldögelni a Markplatz gazdag polgárházai között egy vendéglő nyitott teraszán, hogy erőt gyűjtsünk a környék természeti szépségeinek felfedezéséhez.

2015. október

Szász-svájci képeslap

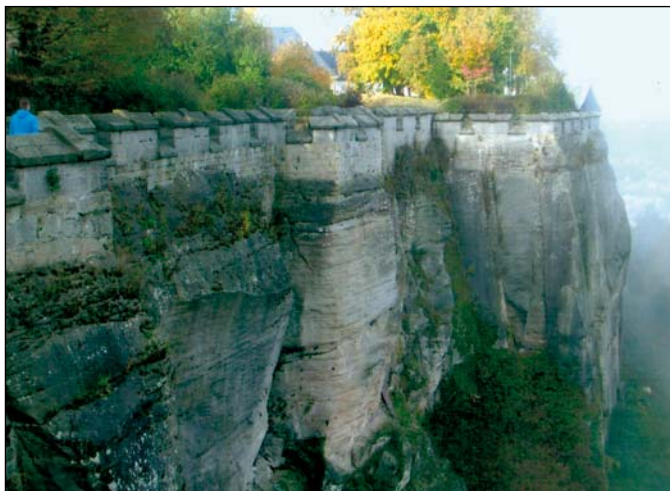

Az Elba völgye

Különleges sziklaképződmények, meredek sziklafalak, szűk kanyargós folyóvölgyek, éles rajzolatú homokkőhegyek és táblás hegyek. Mindez együtt Szász-Svájcnak nevezzük. Legelőször, valamikor a 20-as éveim elején, vonatablakból láttam ezt az elbűvölő vidéket. Aztán közel ötven évvel később megadatott, hogy gyalogosan is barangolhattam Németország eme varázslatos tájegységén. Mondanom sem kell a természet által remekbe faragott sziklavidék nem ígért könnyű sétát, de férjemmel együtt hősiesen meneteltünk, hiszen nagyszerű látványban volt részünk. A kanyonszerű Elba-völgy, a pompás kilátóhelyek, a sziklahasadékok és tengerszemek minden pillanatban elkápráztattak bennünket. A rejtélyes sziklavilág úgy nevezett Bástya-körzetét barangoltuk be, de látogatást tettünk Königstein várában is. A Király köve elnevezésű hegyen még I. Keresztély választófejedelem kezdte építtetni az erődítményt, hogy háborús időkben a szász fejedelmi család menedékhelye legyen. A hatalmas fellegvárból gyönyörű kilátás kápráztatott bennünket. Az Elba völgye minden szépsége élénk tárult. De maga a vár is kínált bőségesen látnivalót, hiszen az erődítmény akár csak egy városka mindenféle épülettel és

Elba völgye

Königsteini várfalak

intézménnyel rendelkezik. Kútház, Kincsház, Fegyvertár, Helyőrségi templom, díszes kapuk, bástyasétányok, Parancsnoki ház, függőhidak, tornyok, kastélyok egyaránt találhatóak a hegy tetején. Tulajdonképpen hosszú órákba tellett, míg a György-vár, a Császár-vár és a Madalina-vár épülecsoportjait bejártuk. Igaz, egyesek azt ígérték, hogy alig háromnegyed óra alatt kényelmesen körbejárhatjuk a platót, de hát mondani sok mindent lehet. Tény, hogy csak akkor maradandó az élmény, ha az ember nemcsak néz, hanem lát is. S ezt a hegytetőn álló erődöt látni kell!

2015. október

Gorálok között

Faragott faház

Az acélkék égbolton, mint izzó tűzgömb fényeskedett a Nap, amikor Zakopanéba megérkeztünk. A lengyel Tátra fővárosában magától érthető programként kínálkozott, hogy siklóval felvitessük magunkat a Gubalowkára. Mire észbe kaptunk, azonban útítársaink, a gimnazisták, már magunkra is hagytak bennünket a lacikonyhas parkolóhely és a piac környékén. Így aztán az 1125 m-es Gubalowka helyett nekünk a régi Zakopanéból ízelítőt adó városnéző séta jutott. No, de nem fáj a fejünk, mert az elmúlt években többször mulattuk már az időt a hegy kilátóteraszán. Lent a városban pedig kinyílt előttünk a lengyel hegyi építészeti stílus, melynek szép faragásos faházait igazán érdemes megcsodálni. A gorálok házainak mintakincseiből építkező, egymás fölé magasodó tetőzetű, zsindeyes, erkélyes, díszes, egyemeletes épületek igazán bájos hangulatot kölcsönöznek a városkának. Ráadásul színes hímzéssel díszített gorál népviseletet is láthattunk. Virágos rokolyákat, abaposztóból készült nadrágokat, lajbikat, kendőket. Végül is belefáradva a főtca színes forgatagába egy vendéglő teraszáról figyeltük a hullámzó tömeget. A kuncsafatokra váró konflisok kocsisait, akik egykedvű unalommal üldögéltek a bakon, s gorál kalapjuk alatt lassan törölgették izzadt homlokukat. Meg a sajtáruso-

Gorál viselet

kat, akik a legkülönb formájú és ízesítésű sajtokat kínálgatták, s nem egyszer nagy szelet fekete kenyeret is társítottak árujukhoz.

Elnézegetve a színes forgatagot eszünkbe sem jutott, hogy alig száz évvel ezelőtt Zakopane még egy jelentéktelen kis falu volt, amely élte a maga csendes kis életét. Aztán jött a neves varsói orvos, Tytus Chalubinski, s egyszeriben a kicsinyke település kezdett kiemelkedni az ismeretlenségből. Chalubinski ugyanis felismerte, hogy a tiszta, pormentes levegő, a havasi legelők nyugalma, jó hatással van a tüdővészben szenvedők betegségére. A sikeres vagy részben sikeres gyógyulások hírére aztán szállodák, sanatóriumok, panziók nőttek ki a földből, s az elhagyatott gorál falucska neves üdülővárossá fejlődte ki magát.

2017. május

Fstői királyi székhely

Városnézés hintóval

Amikor a huszadik születésnapomat Krakóban, az Egyetemvárosban, lengyel egyetemisták körében, egy bölcsészkar est keretében ünnepeltem, s diáktársaim valami ősi szokás szerint virágszirmokat szórtak a fejemre, nem gondoltam, hogy majdnem ötven év múltán visszatérek még Krakóba, és batyuba gyűjtögetem az emlékeket. Ez év májusában azonban ez is megadott. Igazság szerint az elmúlt évtizedekben többször megfordultam Lengyelországban, de Krakót csak most láthattam újra. Éppen ezért kicsit keserédes volt ez a találkozás. Benne munkált a visszaemlékezés öröme is, meg talán tudat alatt a búcsúzás szomorúsága is. Körülöttem könnyű lepkeszárnyon szállt a tavasz, de a lelkemben szelíden hullámozott az elmúlás bánata. Mindazonáltal Krakó mostanság is elkápráztatott. Építészeti szépségével, harmóniájával és történelmi hangulatával egyedülállóként szívembe lopta magát. Gyalogolni azonban már nem volt annyi erőm, mint egykor. Ezért mostanság főként panoráma kisvonattal, illetve lovas hintóval jártuk férjemmel együtt a várost. Ott, ahol anno órákon át koptatta talpam a macskaköveket, most a gyönyörűen felszerszámozott lovak patkója kopogott, s nekünk csak legeltetni kellett a szemünket. Természetesen igyekeztem minden régi kedves helyre

A királyi katedrális

erdélyi fejedelemből lett lengyel király sírjára és Hedvig (Jadwiga) királynőnek nyughelyére. Aki köztudottan Nagy Lajos magyar király leánya volt, s minden ékszerét, királyi jelvényét a Jagelló Egyetem építésére áldozta. Szóval kedvem lett volna magamhoz ölelni a fiatalokat, s Vörösmartyval üzeni nekik: „Tiszta, nemes lelkek, kik gyors munkára hevülve A jeles erkölcsnek, s tudománynak kezditek útját, ... Adjatok a jónak tágas helyet ép szívetekben...” De nem a moralizálásnak volt ideje, hanem a nézelődésnek, a szellemi töltekezésnek. S várt ránk száz szépségével a Rynek és környéke, meg a nagy Visztula-kanyar által ölelt városrészek a Stradom és Kazimierz, ahol mi magunk is laktunk egy ódon palotában.

*

Szinte hihetetlen, de a Rynek, azaz Krakkó fő piactere, pontosan megmaradt az emlékezetemben. Az ódon kereskedőházak által ölelt négyzet alakú térség valamennyi épülete ismerősként köszönt rám. A gyönyörű gótikus Má-

eljutni, így aztán napról napra újabb, kényelmes városnézési lehetőség után néztünk. Persze azért a gyaloglásról sem mondtunk le teljesen. A Wawelt például útitársainkkal, a böszörményi gimnazistákkal jártuk végig. Jó is volt így, mert láthattam, élvezhettem a diákok érdeklődését, mindent tudni akarást. A soktornyú, festői királyi székhely falai között bennük kicsit hajdani önmagamra ismerhettem. Különösen megható volt számomra, hogy a tizenegyedik gimnazisták – többen egykori tanítványaimnak gyermekei – kellő komolysággal és ünnepélyes lélekkel helyeztek koszorút a waweli székesegyház altemplomában örök álmát aluszó Báthori István

A Jagelló egyetem

ria templomról és a reneszánsz pártázatú Posztócsarnokról nem is beszélve. Talán csak az lepett meg, hogy a közel hét évszázados városközpont az elmúlt évtizedekben megfiatalodott. Új köntöst vontak magukra az épületek, s hangosabb, mozgalmasabb lett az egész tér. Vásárolók százai csinos kis bódékban kínálják a lengyel nép legszebb kézműves termékeit. Anno, csak ácsorgó turisták népesítették be a térséget, most pedig a lengyelek tömege hullámozott a téren. Sokuk színes népviseletben. Természetesen a Rynekről régi ismerősként vezetett utam a középkori egyetem épületéhez is. A gótikus épületegyüttest már anno szívemben zártam, s most különösen nagy élmény volt újra időt mulatni az árkádokkal körülvett hangulatos udvaron. Akaratlanul is elém jött a múlt. Az az idő, amikor diákok százai immatrikulált évente a szent falak között. A matematika, az asztronómia, a humanisztika, a teológia, a grammatika és a poétika virágzott. Eleven és pezsgő élet zajlott arrafelé. S nem elhanyagolható, hogy voltak időszakok, amikor a krakkói egyetemre beiratkozott hallgatóknak több mint az egy-negyede magyar volt. A XV. század közepétől a mohácsi csatáig a magyar hallgatók száma például 2900-ra volt tehető. Sokan szereztek akkoriban Krakkóban baccalaurensi vagy magisteri fokozatot.

Persze ha már az egyetemet fölkerestük, akkor a Bursa Hungarorumot is illett meglátogatni. A középkorban ugyanis ez volt a magyar diákok lakhelye.

Forrás: internet

Bizony leáldozni készült a Nap mire Krakót, a „tudósbirodalmat” végigjártuk. De még annyi látnivaló várt ránk!

Nem hagyhattuk ki az egykori városfalak maradványait, a városkapukat, a csodálatosan szép barbakánt meg a hajdani bástyákat sem. Városi bolyongásaink során próbáltunk arról sem megfeledkezni, hogy Krakó koronázó város volt. No, meg arról sem, hogy kazimierzi városrész egykor önálló zsidóváros volt, magas falakkal elzárt zsinagógákkal, talmudiskolákkal, hangulatos középkori temetővel. Mindazonáltal engem az olyasmi is érdekelt, mint a Czartoryski-ház. Hiszen húszegynéhány évvel ezelőtt ott ismerkedtem meg Ádám Czartoryski változatos életpályájával. I. Sándor cár egykori külügyminisztere és barátja, majd az 1830-as lengyel felkelés egyik vezetője, a párizsi lengyel emigráns kormány miniszterelnöke feleségével, Izabella Czartoryska-Potocka-val együtt őrizte és gyarapította azt a világhírű műgyűjteményt, amit mostanság Krakóban a Czartoryski-házban tárnak a látogatók elé. Szóval Krakó kínálta az élményeket, pedig a templomokról és a színházról még említést sem tettem. S magukról a polánokról sem. Krakót keresztül-kasul bejárva pedig önkéntelenül megragadta figyelmünket és elbűvölte szívünket a lengyelek nyitottsága és a magyarok iránt érzett barátsága.

2017. május

Betekintés az Eszterházyak világába

Egy hosszú hétvége igazán nem sok időt jelent, mégis ha az ember okosan gazdálkodik, három napba is sok látnivalót, kedves élményt tömöríthet.

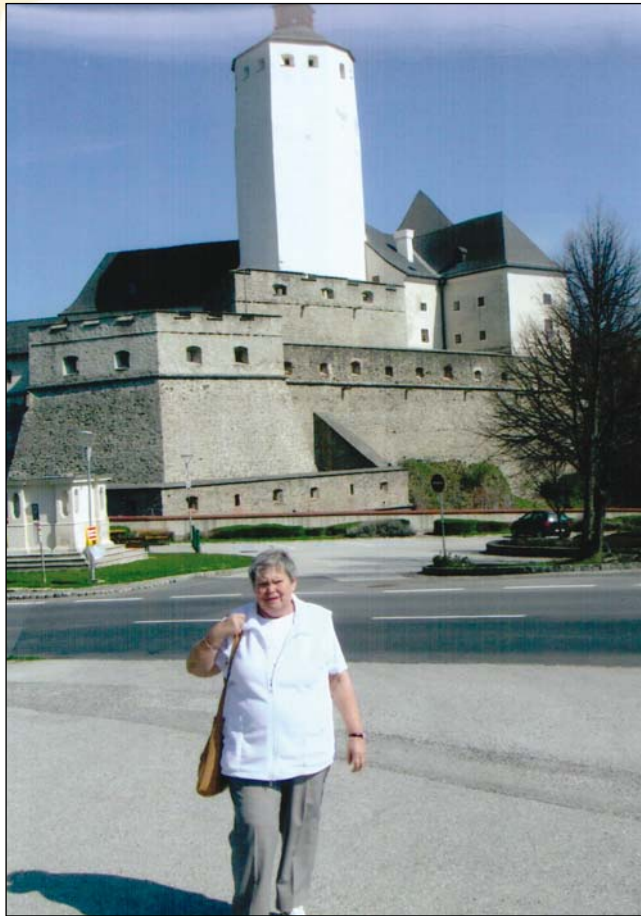
Így voltunk ezzel mi magunk is, amikor egy burgenlandi kiránduláson vettünk részt. Nyugat-Magyarországon, Fertődön, az Eszterházy-kastély épületegyüttes szívében Joseph Haydn házának közvetlen szomszédságában szállásoltuk el magunkat, s innen jártuk újra magát a fertői kastélyt. Aztán Nagycenken a Széchenyi-kastélyt és Mauzóleumot, majd Burgenlandban Kismarton, Fraknó és Doborján látnivalóit.

Az 1921-ig a történelmi Magyarországhoz tartozó Burgenland ragyogó tavaszban fogadott bennünket. A tartományt nyugati oldalról határoló Stájer Alpok hegynyúlványainak, a Rozália-hegységnek, a Soproni-hegységnek a lábainál minden bokor virágesőben pompázott. A fehér, a sárga, a rózsaszín számtalan árnyalata pihentette szemünket. Nem beszélve a vidék gazdasági életében jelentős szerepet játszó gyümölcsösök virágba öltözött szépségéről.

A kismartoni kastély

Utunk mindenekelőtt a Lajta-hegység által övezett tartományi központba, Kismartonba vezetett. Ott is a kastély kerületbe, amely 1648-ban a település szabad királyi várossá történő nyilvánítása után önálló városrészé fejlődött,

A fraknói vár előtt

s ma is az Eszterházy család birtokát képezi. S megtekintettük Európa egyik legszebb barokk kastélyát. Az Eszterházy főurak bölcsőjéül és székhelyéül szolgáló gyönyörű épületben a hercegnői lakosztályokat jártuk végig. Megismerkedtünk elbűvölő asszonyok, körülrajongott szépségek élettörténetével. Boldog házasságokkal és tragikus életutakkal. Aztán a főúri ünnepek pompáját és az udvari életmódot bemutató múzeumi gyűjteményt tekintettük meg. Többek között a hercegi család 141 darabos porcelánkészletét és a família uradalmi ezüstjét, valamint a világon fennmaradt legnagyobb

empire asztali ezüstkészletet, amely a legendás bécsi Würth manufaktúrában készült. De láttunk közben rendkívül értékes díszbútorokat, különleges berendezési tárgyakat, gyönyörű festményeket és szobrokat is. Már szinte belefáradva a sok szépségbe érkeztünk a lélegzetelállító Haydn-teremhez. A pompás freskókkal díszített barokk díszterem annak idején I. Pál herceg építette, s ma is a legnagyobb koncertteremként tartják számon a világon. Haydn egyébként negyven éven át állt a hercegi család szolgálatában. A zenei géniusz udvari karmesterként és zeneszerzőként életműve legszébb darabjait alkotta az Eszterházyaknak. Többek között a legendás Kaiserquartett vonósnegyest is, amelynek 1797-ben volt az ősbemutatója a kismartoni kastély dísztermében. Mellesleg maguk az Eszterházyak is szívesen muzsikáltak. Apáról fiúra hagyományozódott a zene szeretete mellett a hangszeres zene művelése is.

s ma is az Eszterházy család birtokát képezi. S megtekintettük Európa egyik legszebb barokk kastélyát. Az Eszterházy főurak bölcsőjéül és székhelyéül szolgáló gyönyörű épületben a hercegnői lakosztályokat jártuk végig. Megismerkedtünk elbűvölő asszonyok, körülrajongott szépségek élettörténetével. Boldog házasságokkal és tragikus életutakkal. Aztán a főúri ünnepek pompáját és az udvari életmódot bemutató múzeumi gyűjteményt tekintettük meg. Többek között a hercegi család 141 darabos porcelánkészletét és a família uradalmi ezüstjét, valamint a világon fennmaradt legnagyobb

Miután a kastéllyal megismerkedtünk, igazán jól esett üldögélni az épület belső udvarán kialakított Cafe Maskaron teraszán, ahol a klasszikus osztrák kávéházi különlegességekkel és az Eszterházy-szőlőbirtok kiváló boraival garantálják a vendégek kellemes időtöltését.

*

Már messziről szemünkbe tűnt Fraknó vára. Az Eszterházyak egykori udvartartásának otthont adó büszke várkastély, amely a magasban dacosan és parancsolóan pompázott a tavaszi ragyogásban. A hajdan nyugat védőbástyájaként emlegetett, tekintélyt parancsoló várépület úgy ül a Rozália-hegység magas dolomitszicláján, mint egy hatalmas szirti sas.

Forrás: internet

Fraknó vára

Aztán autóztunk még néhány kilométert, magunk mögött hagytuk a hegység lábánál, a Vulka völgyében települt Forchtenstein, azaz Fraknóváralja nevű települést, s kanyart kanyar után szelve egyszeriben a fenséges építmény kapuja előtt találtuk magunkat. Szívünket rögtön rabul ejtette a hely varázsa, bár a hatalmas bástyák mellől a gyönyörű kilátás is megért egy misét. Hiszen a kb. 500 méter magas szikláról csodálatos panoráma nyílik a Fertő-tóra és a soproni hegyekre.

Maga a vár, 1622 óta mindmáig az Eszterházy hercegek birtoka, egyszerre jelképe a barokk hatalomábrázolásnak és a vallásosságot ötvöző ösztönművészeti alkotásnak, illetve az öntudatos kérkedésnek. Legendák és mítoszok, borzongató rémhistóriák, kincsek és börtönök, hercegi lakosztályok és fényűző ga-

Eszterházy kincsek

Forrás: internet

lériák egyaránt megtalálhatók falai között. Mindazonáltal leginkább úgy emlegetik, hogy az Eszterházy hercegek trezorja. Amiben semmi túlzás nincsen, hiszen a vár falai között működik a világszerte egyedülálló barokk nagykincstár, ahol százával őriznek különböző ékszereket, elefántcsont műtárgyakat, egzotikus állatpreparátumokat, nagy értékű ezüst és arany tárgyakat. Ott láthatók például az egész világon egyedülálló, ezüsből készült barokk bútorok, amelyekhez számban és értékben csak a dán királynő rosenborgi kastélyában elhelyezett ezüsbútor gyűjteménye mérhető. És akkor az éremszekerények kincseiről, s a drágakövekről, kristályokról, a gyönyörű órákról, illetve tudományos műszerekről, természeti ritkaságokról nem is szoltunk. Persze egészen a legutóbbi időkig a kincstár nem is volt látogatható. A korábban csak titkos útvonalon megközelíthető, agyafűrt zárrakkal, illetéktelenek elriasztását szolgáló találmányokkal védett kincstár csak 2005-ben nyílt meg a látogatók előtt. S természetesen a titokzatos csodavilágban ma sem kénye-kedve szerint barangolhat a kíváncsiskodó.

2014. március

Az üstökös zülőfalujában

A hajdani hatalmas Eszterházy-uradalom területeit járva a fényes kastélyok mellett egy aprócska burgenlandi falucskát is felkerestünk. A Doborján-patak mentén lapuló Doborjánt. Sok látnivalót ugyan nem ígért ez a település, legfeljebb néhány XIX. századból itt maradt szép vakolatdíszes, oromzatos falusi házat. Mégis ünnepire fényesedett lélekkel és kellő áhítattal igyekeztünk a falu felé. A tavaszi ragyogásban csendesen pihenő falucska ugyanis a legnagyobb ajándékkal várt ránk: Liszt Ferenc szülőházával.

Már a település szélén tudtuk, hogy jó helyen járunk. A helységtábla ugyan Raiding feliratot mutatott, de rögtön mellette ott találtuk a Franz Liszt Geburtsort táblát is. Rajta stílszerűen kották közé ágyazva a világhírű művész portréját. Innen már csak percek kérdése volt, hogy beguruljunk a falu középpontjába, ahol árnyas fák alatt egy egyszerű, két bejáratos, földszintes fehér épület integetett felénk.

Valamikor, úgy a XVI. század táján, a ház egy kastélyhoz tartozott, annak kerti szárnya volt, a kastély azonban ma már nem áll, csupán a hajdani kastélyudvarba vezető félköríves záródású, falazott kerítésbe elhelyezett kovácsoltvas kapu utal arra, hogy egykoron itt is kastély pompázott. Természetesen az Eszterházyaké. A megmaradt egykori kerti lakószárny tulajdonképpen az uradalom gazdatiszti lakásaként szolgált. Nos, ebben az épületben lakott 1808-tól a nemesvölgyi születésű Liszt Ádám, aki az Esz-

A szülőfalut jelző tábla

Liszt Ferenc szülőháza

terházy család hercegi ágának szolgálatában állt, s mint ilyen, herceg Eszterházy Miklós juhászati számadójaként tevékenykedett. S ebben a házban hozta világra felesége, az alsó-ausztriai Kremsben született Lager Mária Anna 1811. október 28-án Liszt Ferencet, a későbbi zeneóriást.

Úgy mondják, abban az esztendőben, amikor Liszt Ferenc világra jött, üstökös járt Európa egén, s éppen akkor tündökölt legfényesebben, amikor a gyermek megszületett. Így volt-e, vagy nem, kár lenne kételkedni, mert Liszt Ferenc tényleg üstökösként ragyog ma is a zenevilág égboltján. Persze a muzikalitást volt is kitől örökölnie, hiszen a nagypja, Liszt György Ádám iskolamester, orgonista és egyházzenei képzés birtokában, élete végéig a pottendorfi kastély orgonistájaként szolgált. Liszt Ferenc édesapja pedig az Eszterházyak udvari zenekarában előbb csellistaként, majd hegedűsként muzsikált. Közben saját műveket is komponált. És az édesanya, Lager Mária Anna zene iránti elhivatottsága sem volt mellékes.

Liszt Ferenc, a csodagyerek, még tízéves sem volt, amikor elkerült Doborjánból. Fordulatokban gazdag, mozgalmas életútja csak hat évtizeddel később, 1872-ben vezetett még egyszer vissza szülőhelyére. Szelleme azonban ma is elevenen él a kis faluban. Közvetlenül a szülőház szomszédságában egy modern zenecentrum működik. Csodálatos hangversenyteremmel, próbatermekkel. Ott jártunkkor éppen a soproni fúvósok koncerteztek benne.

2014. március

A bajor múlt ékköve

Őszintén szólva, Regensburg sokáig úgy élt bennem, ahogy a rádió vízállást jelentő műsora évtizedeken át bevészte az emlékezetembe.

Azaz „a Duna Regensburgnál apad, máshol árad... hajóvonták találkozása tilos...” Míg nem a múlt év decemberében volt szerencsém személyesen is megismerkedni a szépséges, ódon hangulatú kelet-bajorországi várossal. A 2000 éves város valóban a Duna mentén fekszik, s mindjárt az első látnivalói között egy 12. századi kőhíd hívja fel magára a figyelmet. Természetesen a Dunán ível át mintegy 310 méter hosszan. Formája a hortobágyi kilenclyukú hídunkra emlékeztet, azzal a különbséggel, hogy ez a híd jóval szélesebb, és legalább kétszer annyi lyuka van, mint a hortobágyinak. S a hídfőnél rögtön a hírvivő szobra fogadja az embert.

Nem véletlenül, hiszen a Marcus Aurelius római császár által alapított város történelme során mindig a kultúrák találkozásának fontos központja volt, illetve az európai kereskedelmi élet egyik legfontosabb gócpontjaként tartották számon.

A hídról persze elsőként fedezi fel az ember a Szent Péter székesegyház hatalmas gótikus építményét. A katedrális úgy magasodik a város fölé, mintha egyenesen a Dunából nőne ki. Való igaz, nincsen is messzebb a folyóparttól, mint amilyen széles maga a folyó. Kőcsipkés tornyaival, gótikus pompájával a milánói dómra emlékeztet. Még az 1200-as évek elején felépült. Nem csoda, hogy kincstárában ritka ereklyék, kelyhek, keresztek találtak otthonra.

A székesegyház

A Góliát ház homlokzata

És a dóm ad otthont a híres, középkori eredetű fiúkórusnak is. Úgy emlegetik őket, hogy a székesegyház fecskéi. Volt szerencsénk egy vasárnap délelőtti mise keretében a hangjukat is hallani. Nos, nem mondhatok mást, ajkukról olyan könnyedén szárnyalt a dallam, mint ahogyan fecskék cikáznak naplemente előtt az ég alján. Igazán felejthetetlen élményben részesítettek bennünket.

Persze a város szűk sikátorait és patinás palotáit sem könnyen felejtí az ember. Akár órákig is el lehet bolyongani a középkori lakótornyok között. Itt reneszánsz homlokzat, ott stukkó- és freskódíszítés ejti ámulatba a kíváncsiskodót. Szinte minden, az egykor szabad birodalmi várossá nyilvánított település gazdag múltjáról mesél. Császárokról, királyokról, nemesekről, s mindenekelőtt dúsgazdag bankár- és kereskedőcsaládokról. Talán nincs is értelme azon töprengeni, hogy melyik palota a legszebb, csupán el kell fogadni, hogy Regensburg a bajor múlt nagyságáról regél. S arról, hogy a Duna völgye arrafelé már jóval a rómaiak megjelenése előtt is lakott volt.

2012. december

Adventi hangulat Németországban

Kicsit kockázatos télen utazni. Síkos utak, köd, hófúvás, hideg lehet az ember osztályrésze. Mindazonáltal ez év decemberében is útra keltünk. Németországba vettük az irányt, hogy festői szépségű városokban ráhangolódjunk a karácsonyra. Adventi barangolásunk a karácsonyi képekben ragyogó délnémet városokban egyszerűen megismételhetetlen élményt jelentett.

*

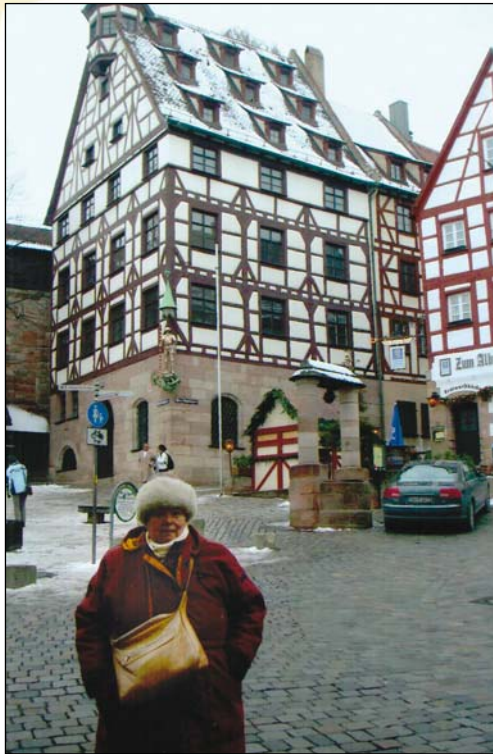
Estefelé érkeztünk Nürnbergbe. Az alkony már a házak között bolyongott, csupán a frissen hullott hó világított féhéren. Az óváros azonban fényárban úszott. A hatalmas középkori főteret a gyömbéres mézeskalács, a forralt bor és a rostos sült kolbász illata lengte be. Emberek ezrei ácsorogtak, nézelődtek a romantikus díszítésű bódék között, melyekben kereskedők, mesterek, művészek kínálták az ínycsiklandozó finomságokat és a hagyományos kézműves termékeket.

Szóval olyan igazi adventi hangulat szállt a levegőben. Természetesen Németország eme műemlékekben leggazdagabb városát, a Német-Római Császárság egykori birodalmi szabadvárosát, azonnal a szívembe zártam.

Egy vanília forralt bort kóstolgatva rögtön számba is vettem, hogy mi mindent kell megnéznünk a következő napokban. S aztán jött a holnap. Órák és napok teltek. És Nürnberg szépen, lassan feltárta előttünk a kincseit. Mindenekelőtt megmutatta a Szent Lorenz, a Miasszonyunk és a Szent Szebald katedrálisokat. Majd a Régi Városházát, a Szentlélek Ispótyalt és Albrecht

Nürnberg főtere

Dürer háznál

művesség aranytárgyairól és egyéb ékköveiről. Szóval a nürnbergi óvárosban múlatni az időt annyi, mint visszalépni a középkorba, s belefeledkezni egy virágzó város hajdani ünnep- és hétköznapjaiba.

Persze az óváros falain kívül is akad látnivaló bőven. Az Operaház például, vagy az Igazságügyi Palota, ahol a második világháború után a Szövetségesek bíróság elé állították a náci főbűnösöket. Apropos! Nácizmus. Jártunk a Zeppelintribünén is, ahol a nemzetiszocialisták hírhedt nagygyűléseiket tartották. És láttuk az egykori pártközpontot, a hatalmas Colosseumot is. Érdekes volt,

Dürer egykori lakóházát. No, és a császári város pompás épületegyüttesét. Vagyis a III. Henrik császár által alapított város nem sajnálta tőlünk a szépségeit. A Pegnitz-folyó által két részre tagolt óvárosba eleve egy 13. századi falrendszeren át jutottunk be. S ami igaz, igaz. Minden lépés után új csoda jelent meg előttünk. Itt egy középkori zenélőóra ejtett ámulatba bennünket, amott egy gyönyörűen faragott, 19 méter magas kútház. Egyszer a jellegzetes favázis szerkezetű polgárházakat csodáltuk, máskor a csipkeként lebegő csillagboltozatot. S még nem szóltam az egykori kéz-

Liszt Ferenc síremléke

A bayreuthi Operaház

Forrás: internet

A Colosseum

de ezek nyomába sem léphetnek az óváros épületeinek. Azokban ugyanis a lélek szépségvágya ábrázolódik ki, ezekben pedig csak a hatalommánia.

*

Bayreuthban, a Wagner-rajongók Mekkájában, havas eső áztatta a palotákat, amikor városnéző sétára indultunk.

Minden szürke esőköpenybe burkolózott, mégis a szívünk muzsikált. Muzsikált, mert ebben a városkában minden a két zeneóriás, Richard Wagner és Liszt Ferenc életéről mesél.

Liszt Ferenc a városka temetőjében alussza örök álmát. Wagner pedig egykori villája, a Villa Wahnfried kertjében. Mindkettőjük életét, munkásságát képekben, zeneművekben, személyes tárgyakban gazdag emlékmúzeum is hirdeti. A lakásban, ahol 1886 nyarán Liszt eltávozott az élők sorából, egy gyönyörű hangú zongora is látható. Egykor a Mester ujjai táncoltak a billentyűin. A zongorát nézegetve szinte magam előtt láttam a nagy magyar muzsikust, amint tüdeje zihál, mellkasa szaggat, halántéka lüktet, de mindig és újra a zenére összpontosít. Aztán egy szomorú éjszakán hiába hozzák a szelek Frank-Svájc gyönyörű tájainak virágillatát, számára már nincs elegendő levegő. Szíve elnémul, ujjai görcsbe merevednek. Muzsikája azonban azóta is töretlenül szárnyal, s Bayreuth utcáit járva önkéntelenül is hallani véli az ember.

2012. december

Titokzatos lovas városában

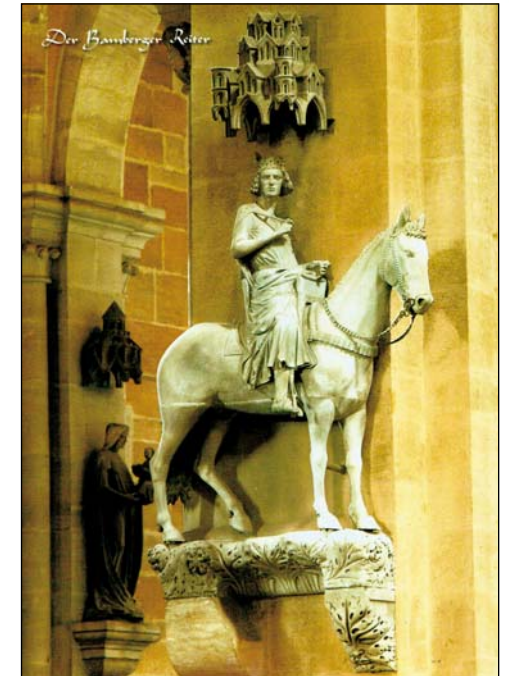
Egy kivételesen szép kisvárosba érkezünk. A Regnitz-folyó partján fekvő Bambergbe. A német történelem viharait sértetlenül élte át, így meglepően gyönyörű állapotban fogadott bennünket. A Duna-Majna csatorna és a Regnitz által három részre osztott városkának főleg a folyótól nyugatra eső részeit jártuk be. Bamberg hosszú évszázadokon át független hercegésérség volt a Német-Római Császárságon belül. Így kínált látnivalót bőven.

Mindenekelőtt a város fölé emelkedő hatalmas székesegyház, amely az európai román stílusú építkezés egyik legszebb gyöngyszeme. A két végén szentéllyel záródó négy tornyos hatalmas katedrálisnak különösen szép az a kapuja, amelyen át a választófejedelem

vonult be a misékre. A templomban nyugszik a városka alapítója, II. Henrik császár, akinek márványból készített síremléke igazán elkápráztatja a látogatót. Engem azonban elsősorban a titokzatos lovas, a Bamberger Reiter kiléte foglalkoztatott. Áll ugyanis a székesegyházban egy szépséges lovas szobor, amelyről hitelt érdemlő német művészettörténeti körökben az a hír járja, hogy a magyarok I. Szent István királyát ábrázolja. Alaposan megnézegettem a szobrot, de okosabb sokkal nem lettem. Egy fiatal férfit ábrázol jellegzetes koraközépkori öltözetben, de ez önmagában kevés a bizonyításhoz. Az arcát kellene István királyunknak ismerni ahhoz, hogy hasonlításokat lehessen végezni. De ugyan ki tudná azt megmondani, hogy valójában hogyan is nézett ki az ifjú uralkodó, amikor a német császárság területéről Gizella személyében asszonyt küldtek neki.

A katedrális mellett egykor egy gyönyörű reneszánsz palota szolgálta a mindenkori császárok és hercegésérek kényelmét. Ebben mostanság egy Történeti Múzeum várt ránk.

Napjainkban egyébként a katedrális környékén igazándiból a barokk stílus az uralkodó. A hatalmas új rezidencia épülete, annak idején Lothar von Schönbron

A titokzatos lovas

A bambergi városháza

mek kilátás nyílt a Kis Velencének nevezett városrészre, ahol ódon halászházak nézegetik magukat a Regnitz vizében.

Persze az érdekesebbnél érdekesebb látnivalók között gyorsan szaladt az idő. Szinte észre sem vettük, hogy már nyakunkon volt a decemberben korán érkező alkony. Fáradtan tértünk hát be a Dominkanerstrassen a város leghí-

Füstölt sört kóstolgatva

hercegek lakott benne, a templomok, a kolostorok, az udvarházak, mind-mind a barokk minden képzeletét fölülmúló pompájáról mesélnek. Mintegy jelezve, hogy a mindenkori hercegek kezében összpontosult az egyházi és a világi hatalom.

Őszintén szólva, nekem már kicsit sok is volt a barokkból, amikor végre, sok lépcsőn át, leereszkedtünk a papi városból a polgárvárosba. Itt mindenekelőtt a Régi Városházába lettem szerelmes, amely festőien tornyosul a Regnitz-folyó kicsinyke szigetén. Színes freskókkal díszített külső falait egy kétnyílásos kőhíd köti össze a parttal. A folyó tajtékos hullámai több évszázada ostromolják a látványos épületet, de az mindmáig sértetlenül állja a támadást.

A Régi Városháza közeléből aztán re-

mek kilátás nyílt a Kis Velencének nevezett városrészre, ahol ódon halászházak nézegetik magukat a Regnitz vizében. Persze az érdekesebbnél érdekesebb látnivalók között gyorsan szaladt az idő. Szinte észre sem vettük, hogy már nyakunkon volt a decemberben korán érkező alkony. Fáradtan tértünk hát be a Dominkanerstrassen a város leghíresebb, s egyben legrégebbi sörözőjébe, hogy megkóstoljuk a füstölt sört. Igazi különlegességként ízlelgettük. S míg egy sajátosan bajor specialistának számító vacsorára vártunk, átadhattuk magunkat annak a felszabadult jókedvnek, ami megtöltötte az ódon falak közötti sörözőt.

2012. december

Régen kifüstölt kalózfészekben

Már pirkadni kezdett, amikor a tenger partjára értünk. A hatalmas víz nyújtózott egyet és ébredett. Még hűvös szellők simogatták egy kicsit a habokat, aztán ahogy jöttek nesztelenül eltűntek a messzeségbe. Csak a parton ácsorgó fehér sziklák bámultak utánuk. Aztán alig telt valamennyi idő, már mindenütt napsugarak játszadoztak. Dalmácia kék ege alatt új nap kezdődött. Tűnődve álltam a parton. Magam is csak most ébredtem. Egy átutazott éjszaka után, diákok közt mulatva az időt, gondokkal rakódott meg a lelkem. Nekem talán éppen az villant eszembe, hogy az este milyen sokára nyújtja még hosszúra az árnyékokat, milyen sokára lehet pihenőre térni, de a gimnazisták már locsolták, fröcskölték a tenger vizét. Aztán egyszer majd csak elindultunk a városkát is megtekinteni. Apró kis gyöngyös dobozt az Adria mentén, Omist.

Komor sziklakanyon, romos bástyák, szűk sikátorok, keskeny kis utcácskák, szolid paloták, szégyenoszlop, címerek és évszázados domborművek egyaránt vártak ránk. Hiába, a történelme hosszú volt és kalandos. Valójában a római Oneum romjain épült fel Omis. Békés gyümölcstermelői és vidám halásza ma is a rómaiak nyomdokain lépkednek. Alig lett azonban önálló várossá, csakhamar hírhedt

Kalozok vára

Klapa énekesek

Halpiac
 roská fölött magasodó komor sziklák, a múlt emlékeztetőjeként, ma is ott ül két omlatag vármaradvány. Úgy nézelődnek szerte a süveg alakú sziklacsúcsokon, mint két megtépázott szirti sas. Félelmetesen és nagy időket idézve. Nem is gondolná az ember, hogy borzas testük árnyékában festői városkában évszázadokra visszanyúló történelem lapul. És pezsgő élet zajlik manapság is. Meleg nyári estéken felhangzik a hangszerek nélküli többszólamú ének, a klapa, melynek gyönyörű hangjait a dalmát hegyek adják egymásnak tova. Ilyenkor fesztiválózóknak lépik el a városkát, s felfedezik maguknak a rég letűnt világot. A tenger kéksége és a nyersfehér sziklák, a jugo és a bora, a szárazföld és a víz, a csend és a hegyeket mennydörgő morajlással áttörő Cetina egyszeriben lenyűgözi az embert. Mi tagadás, az én szívem is hamar rabságba került. Egyszerűen nem tudtam szabadulni a fenséges élménytől. Újra meg újra egy XV. században élt omisi atyafira gondoltam, aki háza falának kövébe faragta az életérzését: „Köszönöm Istenem, hogy ezen a világon éltem.” Gazdag ember volt, vagy szegény, egyik szemét lekötve hordta kalóz volt, vagy tisztas istenfélelmű, csöndes szavú polgár, nem tudom.

2015. június

Omisban is élnek magyarok

kalózfészek lett belőle. Híres urai, az erőszakos Kacicok, nem kímélték sem a szomszédokat, sem a távolabbi szigeteket. Sőt még Itáliába is gyakorta átrándultak. Lengett a halálfejes zászló, suhantak a hajók, s ők raboltak, sarcoltak. Harci kedvük sokszor hágott tetőfokára. Még azt is megengedték maguknak, hogy a spalatói érseket megkövezzék. A vá-

A köszvényes császár palotája

A császári palota

Még alig múlt el a reggel, de Split pálmafás sétányán már hömpölygött a színes tömeg. A tenger lustán ringatódzott, a szelíd hullámok csacsogva nyaldosták a partot. Az ég felhőtlen volt, s a kikötőből lomhán éppen indulóban volt egy hajó. Tikkasztó nap ígérkezett. Álmos és bágyatag volt minden. A selymes vizű Adria a napsugarak bíborában valamennyiünket a strandokra hívogatott. Mi azonban elszántan Diocletianus palotájába igyekeztünk. Megtekinteni a világ száz csodájának egyikét.

A császár domborműve

A múlt titkait őrző falak

A hatalmas építménybe az egykori Bronzkapun át léptünk be. Egy lenyűgöző pincerendszerbe jutottunk, ahonnan lépcsőkön keresztül érkezünk magába a császári rezidenciába. Csak érdekességként jegyzem meg: a rómaiak idején a tenger még közvetlenül a palota falait nyaldosta, s a Bronzkapunál csak gályán lehetett elhagyni az épületet, vagy belépni az épületbe. Egyébként a császári család termei, szobái, csarnokai mellett természetesen templomok, fürdők,

Forrás: internet

mauzóleum és belső udvarok egyaránt találhatóak az épületben. A keleti és nyugati oldalon 215 méter, az északon 175 méter, a délin pedig 181 méter hosszú épülettömbben, továbbá a császári testőrségnek és a szolgaszemélyzetnek voltak létesítményei. Az épület-együttest minden oldalról 2 méter vastagságú, 16, 23 méter magas falak övezik hatalmas sarok-

bástyákkal, kaputornyokkal és egyéb tornyokkal. Két főutcája, s négy óriási kapuja (Bronz-, Vas-, Ezüst- és Aranykapu) ma is működik. Úgy mondják, a köszvényes katonacsászár öregkorának minden szenvedélyét ki akarta elégíteni ezzel a palotával. No, és korlátlan tekintélyére és hatalmára is figyelmeztetett mindenkit. A fényűző rezidencia persze gyűjtőhelye volt a kincseknek is. A fekete gránitból készített egyiptomi szfinxek ékesen példázzák, hogy mi mindent hordatott össze az öregedő császár. Az idő azonban őt is megrézfalta. Kincseit széthordták, sőt aranykoporsója is eltűnt a mauzóleumból. A sors iróniája, hogy a hírhedt keresztényüldöző császár mauzóleumából keresztény székesegyház lett, a Jupiter-szentélyből pedig keresztelőkápolna. Egyébként magának az épület-komplexumnak is érdekes módon alakult a sorsa. A 3,6 hektáron elterülő létesítmény a császár halála után előbb elnéptelenedett, majd különböző népek kerestek benne menedéket. A középkor kezdetén a jövevények a császári palota falain belül szabályos várost alakítottak ki. A lakható részeket belakták, a romosokat átalakították, a palotakerteket, belső palotaudvarokat pedig beépítették. Az ívekkel egymáshoz kapcsolódó korinthuszi oszlopok, oszlopsorok között megjelentek a romanika, a gótika és a velencei reneszánsz építményei.

Forrás: internet

A Diocletianus-palota részlete

mauzóleum és belső udvarok egyaránt találhatóak az épületben. A keleti és nyugati oldalon 215 méter, az északon 175 méter, a délin pedig 181 méter hosszú épülettömbben, továbbá a császári testőrségnek és a szolgaszemélyzetnek voltak létesítményei. Az épület-együttest minden oldalról 2 méter vastagságú, 16, 23 méter magas falak övezik hatalmas sarok-

Forrás: internet

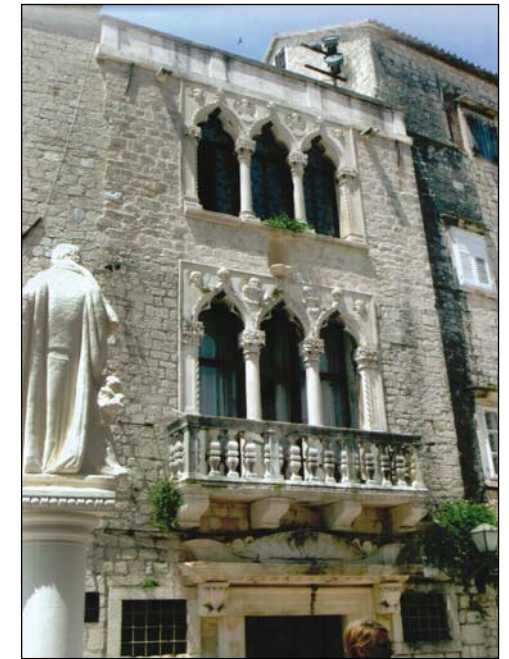
A történelmi falak között

Vagyis az idők folyamán a palota - ahogyan Rebecca West angol író nő mondta - „a történelem folyamatosságának egyedülálló bizonyítéka” lett. Ha manapság rekonstruálni akarnák az eredeti állapotot, több ezer embert kellene kiköltöztetni a falai közül. Különben a magyar múlt emlékei is ott lapulnak a kövek között. Az egykori császári mauzóleum mai főkapuja fölötti timpanonok párkányzatán például két kis dísztelen kőkoporsó látható. A latin nyelvű felirat szerint IV. Béla leányai, Katalin és Margit, nyugosznak bennük, akik a tatárok elől menekülés közben Klissza várában hunytak el, 1242. március 13-án. De a síremlék mellé épített harangtorony is magyar vonatkozású titkokat rejt. Magát a tornyot ugyanis V. István királynak leánya, Mária kezdte építtetni, aki II. Károly nápolyi és szicíliai király felesége volt. Illetve az építkezést Róbert Károly felesége, Erzsébet folytatta. Így aztán nem véletlen, hogy a harangtoronyt díszítő domborművek a magyar királyokat és családtagjaikat jelenítik meg. Szóval a Diocletianus-palota, a késő római építészet eme nagyszerű alkotása nem hiába csalogatja az embert. Megcsodálni valót kínál éppen eleget. Mindegy, hogy az ember perzselő naptól égetve vonszolja a lábait a római köveken.

2015. június

A múzeum városban

A szárazföldről elválasztó tengerág hídján keresztül értünk Trogirba. A sajátos szépségű kisváros a középkor hangulatával, s művészetének minden szépségével fogadott bennünket. Kanyargós kis sikátorai, ódon házai, festői terecskái és templomai rögtön a szívünkbe lopták magukat. Regélő kövei között feledtük a hőséget, a fáradságot. Egyszerűen csak faltuk a múzeumvárost. A fények és árnyékok játékába belefeledkezve szótlanul ballagtunk egyik látnivalótól a másikig. Csupán csak a fényképezőgépek kattogtak. Az az igazság, hogy kevés olyan hely van a világon, ahol a múlt annyira jelen van a mában, mint Trogirban. Ráadásul a Spliti-öböl nyugati csücskében fekvő

Cippió palota

városka szinte teljesen egybeolvad a közelében lapuló Ciovo-szigettel, miközben maga is egy szigeten lapul. Így aztán a hihetetlenül kék tenger ölelésében, miközben fürdőzött a nyári nap csillogó fényében, volt valami magával ragadó romantikája. Mindazonáltal már az első pillanatokban megérezttem, hogy Trogirban nem elég megnézni az épületeket, a köveket, hanem meg kell bennük látnunk a rejtett lelkeket is. Illírek, görögök, rómaiak után bizánciak, magyarok és Velence formálta arcukat. Ennél fogva különféle érzések, kultúrák vegyülnek benne. Nekünk persze mindenekelőtt a menekülő IV. Béla királyt jelenti, aki a muhi csata után falai között talált menedéket népes családjával. De jelenthetné Treguanus püspököt is, aki a középkori Magyarországról került Trauba (akkor így hívták Trogirt), s megépíttette a városka legszebb ékességét a Szent Lovro-katedrális. Csak hát őt nem nagyon ismeri az utókor. Legfeljebb az tűnik fel, hogy a katedrális bizonyos vonatkozásokban (apszisos, főkapu) nagyon emlékeztet a mi jáki templomunkra. Na igen, ha jobban a dolgok mélyére néz az ember Trogirban, több magyar vonatkozást is talál. A katedrális bal oldali mellékhajójának középső kápolnájának prófétákat és szenteket ábrázoló szobrainak alkotójában például azt a Giovanni Dalmata nevű szobrászművészt tisztelhetjük, aki Mátyás királynak volt udvari

A katedrális kapuja

szobrásza. Szóval a művészek és mecénások között, a donátorok és a műalkotások mögött csöndben ott bújjik a magyar múlt is. A XIV. századi bírósági loggia falán a veszprémi születésű, magyar származású horvát nemzeti hős domborműve néz ránk, a Cippico-palota egyik szárnyában pedig Hunyadi Mátyás fejszobra. A Kincstárban meg IV. Béla koronázási palástjának csuklyája, illetve Nagy Lajos királyunk feleségének ezüst kézmosó edénye hirdeti, hogy Trogir sokáig részét képezte a magyar történelemnek is. Nem csoda hát, hogy kicsit nehéz szívvel búcsúztam a városkától. De indulnunk kellett, mert az idő délutánba hajlott, s még várt ránk Klissza vára. Az erődítmény, mely távolabb a tengertől, a Mosor-hegység és a Kozjak-hegy közötti nyergen várt ránk.

Úgy mondják, hogy büszke sziklavárat csak a kora reggeli vagy az alkony előtti órákban érdemes felkeresni, mert egyébként csak szenved a látogató a perzselő naptól. Való igaz, nem könnyű megközelíteni, de a panoráma, amit a tengerbe futó, égbenyúló sziklafalak közül kínál, minden fáradtságért kárpótol. A háromszoros fallal övezett sarokbástyás sziklavár stratégiai szempontból mindenkor fontos szerepet játszott, ezért nem véletlen, hogy IV. Béla is családjával együtt egy ideig ebben a várban húzta meg magát a tatárok elől menekülve. Két lánya, Margit és

Klissza vára

Katalin, ott is vesztette életét. Egyesek szerint a fogadalom is a várfalak között hangzott el, miszerint a születendő gyermeket Istennek ajánlják. Így volt-e, nem tudom. Az viszont biztos, hogy maga a vár lenyűgöző látványt nyújt. Komor és fenséges, titokzatos és festői.

2015. június

Herkules szent vizeinél

Herkules szobra

Virágillattól volt terhes a levegő, amikor megérkeztünk a Cserna völgyi Herkulesfürdőre. A Nap már meghaladta az égboltnak a legmagasabb pontját, de sugarai egyáltalán nem perzseltek. A környező magas hegyek felől friss szelecskék lengedeztek, s fenyőillatot sodortak magukkal. A szűk völgy két oldalán méltósággal strázsáltak a fehér sziklák. Talán azon elmélkedtek, hogy a nemzetközi hírű, nagy múltú gyógyhely már a rómaiak idején, i.sz. 105-107 között is fürdőzőket látott vendégül. Igaz, akkoriban Adaquas Herculi sacras (Hercules szent vizeihez) vagy Thermal ad Mehadiam (Herkules mehádiai hévizei) néven emlegették, s főként fáradt légiósok áztatgatták vizeiben csatákban sérült, kimerült tagjaikat. Persze a római fürdőtelepet rég betemette az idő, de a bővizű források, kutak ma is kínálják a gyógyvizet. Fürdő- és ivókúra céljából napjainkban is több tízezen keresik fel.

Én magam nem tartozom a nagy, ingyenkedő fürdőzők táborába, mégis szeretem a nagymúltú fürdővárosokat. Karlsbad, Szliácsfürdő, Félixfürdő falai között így aztán könnyen elvarázsolódom. S így történt ez Herkulesfürdőn is. Az arisztokrácia és a nagypolgárság egykori közkedvelt találkozóhelyén ugyanis egymás után sorakoznak a fürdőpavilonok, impozáns nyaralók, ba-

A régi fürdőházak egyike

rokk stílusú szállodák, fürdőházak, gyógycsarnokok, kolonádok, fedett sétányok és díszes kutak, kútházak. A XVIII-XIX. századi építmények ugyan architektúrájukat illetően ma még nagyon lelakott állapotban vannak, de műemléki feltérképezésük már elkezdődött. A francia neoreneszánsz Szapáry-fürdőház vagy az egykori József főherceg Szálloda, Sissi királyné villája, a Cserna-folyócskán átívelő fedett gyalogoshíd, a nagy gyógycsarnokok, az úgynevezett Rezső- és Ferenc József-udvar stb., így is magukért beszélnek. Szóval a történelme során sokszor elpusztított és újraélesztett fürdőhely, amely egyik arca szerint ízig-vérig XXI. századi modern város a szűk Cserna-völgy két oldalán égbenyúló szállodákkal, strandokkal, extrém sportlehetőségekkel bőven hoz üzenetet a múltból is. Hiába jött a római telep elszöprő népvándorlás, az 1737. évi török háború, majd a második világháborút követő kommunista rezsim, Herkulesfürdő dacolt az elmúlással. Az egykori fürdőtelep főterén áll ma is a Herkules-szobor, melyet 1847-ben Károly főherceg öntetett ágyúcsövek anyagából a fürdőben meggyógyult katonáiért hálából.

2015. augusztus

A démoni szépségű Al-Duna

A Kis-Kazán szoros

Elbűvölő, lenyűgöző, fenséges avagy félelmetes? Ember legyen a talpán, aki pontosan megmondja, milyen a Kazán-szoros. Az viszont biztos, hogy vadregényesebb élményt nehezebb elképzelni, mint egy lélekvesztőn végig haladni az Al-Duna eme szakaszán. Amikor egy derült nyári napon csónakba ültünk, mi magunk sem sejtettük ezt. Utazásunk már a kezdet-kezdetén különös módon indult. Orsovát Moldova Veche felé elhagyva az egyik hegyóriás lábánál kötélhágcsón ereszkedtünk a csónak fedélzetére. Imbolygott, lógott a kötéllel, s míg 18 fokán át a csónak alá jártam, a lábunk már gondolatban testamentumot is készítettünk. Aztán jött a mentőmellények magunkra öltése. Egyik szűk volt, a másik meg bő. Becsitolni azonban egyiket sem lehetett. Mondtuk is, hogy vízbe boruláskor hamarabb elhagynak bennünket, mint az utolsó lélegzeteink. Mindazonáltal a matrósapkás fiatalember egyetlen rántással üzembe helyezte a motort, s már repültünk is a víz felszínén a Kis-Kazán felé. Az egyébként vidám, hangos társaság rögtön el is némult. Szemeink a magas sziklafalakra tapadtak, s amikor elhaladtunk a hatalmas bérctömegbe faragott Decebal-szobor előtt sokasodni kezdtek a tátongó ör-

Sziklák között a lélekvesztőn

vények, a zuhatagok, a hirtelen kanyarok, a hullámkitörések és a sziklazátonyok. Egyre démonibb szépségét tárta elénk az öreg Duna. Lelkünk szinte belevesztett a látványba. Az egyre jobban összeszűkülő szorosban sziklahasadékok, barlangok ásítottak felénk. Alattunk pedig a forgókkal tele víz felszíne majdnem hogy fortyogott. Aztán a dubovai kiöblösödés után befutottunk a Nagy-Kazán szorosba. Itt már a folyó mintegy 130-170 méter széles, s a vízmélység 20-54 méter között változik. Mindazonáltal vadregényessége nem sokban különbözik a Kis-Kazánétól. Úgyhogy nyugodtan mondhatom, a Kis- és Nagy-Kazán mintegy húsz kilométeres távja az Al-Dunának minden bizonnyal a leglátványosabb része. A Nagy- és Kis-Csuhár, illetve szerb oldalon a Kis és Nagy-Strbec hegység között igyekvő folyó ugyanis errefelé a természeti szépségekben szabályosan tobzódik. Az emberi képzelet csupán csak elnémulni tud a természet csodái előtt.

2015. augusztus

Arrafelé rejtőzött a szent korona

A Duna Orsovánál

Hirtelen megváltozott az időjárás. A korábban derűs nyári égboltot sötét felhők takarták el, és sűrű, apró cseppekben szitálni kezdett az eső. Egyszeriben szürke köd mögé húzódott minden, s az ősz illatával telt meg a levegő. A Duna fölött foszlányokban lógott a köd, és hideget lehelt az öreg folyam. Mégis elindultunk. Orsovát és Turnu Severint akartuk látni. No meg az egykori Jugoszlávia és Románia közös vállalkozásában megépített hidroenergetikai és hajózási létesítményt, amely a 6,5 km hosszú Vaskapu - vagy Sipi- szorosban terpeszkedik a folyón.

Orsova nem kényeztetett el bennünket. Igaz, sok látnivalót eleve nem is ígért, mert a legutóbbi szabályozások miatt a régi Orsova a Duna vize alá merült. Az új Orsova bár fontos kikötőváros inkább egy szürke és kopott falu képét kínálja. Csupán csak a természeti környezete szép. A hatalmas tóvá duzzasztott Cserna-öbölben méltósággal hömpölyög a Duna. Hátán viszi, cipeli az óriás teherhajókat. Megnéztük persze a Korona-kápolnát is. Ez egy nagyon modernre sikeredett római katolikus építmény. Viszont magyar vonatkozása van. 1849-1853 között, a magyar szabadságharc leverése után Szt. István

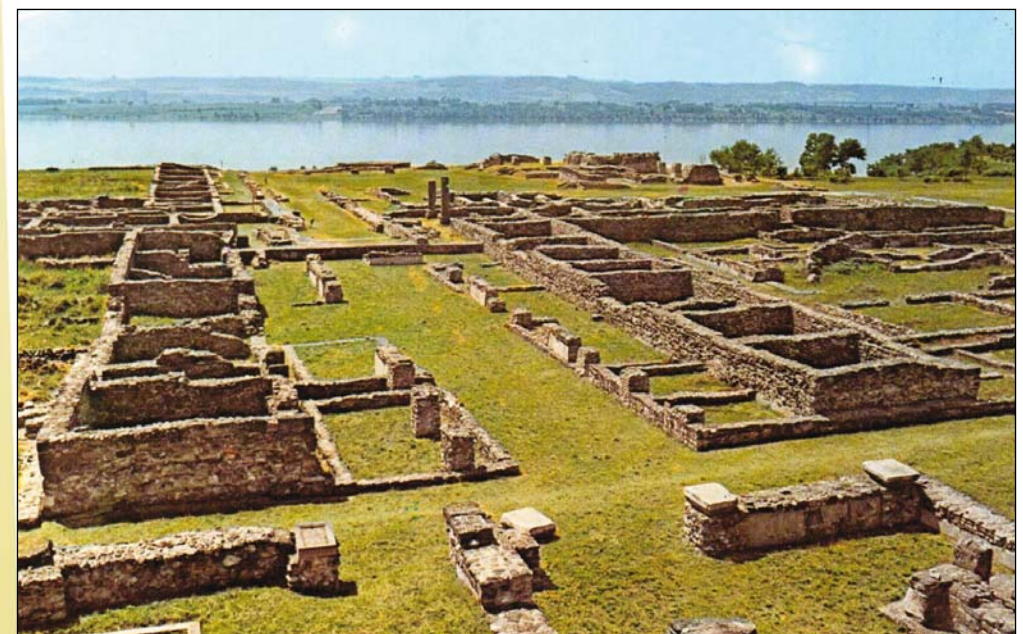
A szent korona emlékét idéző tábla

koronáját Orsován rejtették el, s 1855-ben a rejtékhely fölé koronakápolnát emeltek. Miután az 1970-es évekbeli duzzasztások miatt víz alá került a kápolna is, manapság ez a modern templom hirdeti a Szent Korona egykori orsovai tartózkodását. És meglátogattuk a városka fölé emelkedő hegyek között az ortodox Szent Anna kolostort is. Nagy élményt nem nyújtott. Egyike csupán a legutóbbi időkben létesített ortodox egyházi intézményeknek. Őszintén szólva, Turnu Severin sem halmozott el bennünket a látnivalókkal, bár románul a rózsák városaként emlegetik. Új lakónegyedei jellegtelen kockaházakból álltak össze, s a város szerkezete pedig tudatos mérnöki terv alapján alakult ki az 1800-as évek első felében. Manapság afféle szocialista gyárváros képét mutatja hajójavító üzemekkel és vasúti műhelyekkel. A középkori Magyarország emlékeit, benne az egykori Szörény várát, hiába is keresnénk. Talán megfigyelőtornyának romjai még fellelhetők, de nem találtuk meg. Igaz, az eső nyirkos hűvösében nem is nagyon volt kedvünk keresni. Végül is csak egy emlékművet néztünk meg, amely a rómaiak korában megépített Duna hídra emlékeztet. Az egykori hidat Traianus császár emeltette a dákok ellen vívott háború idején. Állítólag Apollodoros damaszkuszi építész készítette el, s 1135 méter hosszú, 15 méter széles és 18 méter magas volt. A híd mindkét végén őrhely vigyázta a nagyméretű alkotást. Az őrhely körül alakult ki Drobeta város,

Római híd maradványa

amely a rómaiak Dáciából való kivonulása idején semmisült meg. Drobeta tulajdonképpen egy katonaváros volt, melynek lakói a hidat voltak hivatva őrizni. Egyébként az Al-Duna vidéke bőven kínál római emlékeket. Ka-

Forrás: internet

Drobeta, ókori romok

tonai őrhelyek, fürdők, hidak emlékét rejti a táj. Nem véletlenül, hiszen a birodalom fővárosából, Rómából errefelé vezetett az ókori út Dácia provincia központjába, Sarmizegetusába.

A vaskapui vízierőművet nem nagyon volt alkalmunk megtekinteni. Körülbelül 500 méterre álltunk meg tőle, de rögtön ott termett a milícia, s eltanácsolt bennünket. Fényképezni, nézelődni, ácsorogni nem lehet a hidroenergetikai létesítmény környékén. Bár furcsa ez az egész, mert az objektumhoz tartozó hídon lehet átmenni Szerbiába, s a forgalom és az úti okmányok ellenőrzése miatt a hídon éppen eleget kell ácsorogni. Arról nem is szólva, hogy egy hatalmas, mondhatni gigantikus hajózási és erőműrendszert nem egy fél kilométer távolságra a folyó szélén bámészkodó turista fog megsemmisíteni. De hát, hiába magyaráztuk a hivatal emberének. Meg aztán a nyirkos levegőben nem is sok kedvünk volt ácsorogni. Pedig maga a táj szép lett volna. A Duna partvidéke arrafelé előbb szakadékos mészkőből áll, s a folyó mellett csak a bukaresti vasútvonal és egy közlekedési főút vezet. Később Turnu Severin körül dombosra vált a vidék, majd aztán sík területen hömpölyög az öreg Duna.

2015. augusztus

A hegyóriások között

Amikor először jártunk a Dolomitokban, ősz volt. A naptárak októbert mutattak. Annak is az utolsó napjait. A Nap már későn kelt, s korán pihenni is tért. Napközben ugyan aranyos sárgán szórta a sugarait, de kora délután hirtelen megnőtt a hegyek árnyéka, s nagyon gyorsan aláereszkedett az este. Szóval alig kezdtük ízlelgetni a táj szépségét, máris belefutottunk a koromfekete estébe.

Ráadásul voltak napjaink, amikor szürke fellegek ültek a hegyekre, és órákon át kopogott az eső. Ilyenkor csak a fenyők túlevelein csurgó vízcseppeket láttuk. Hiába emeltük magasba a tekintetet, szemünk csak páfrányos sötétzöld homályba futott. Máskor lomha, fojtogató ködben úszott a világ. És a bennünket körülvevő hatalmas hegyek hullámos mozdulatlanságából csak akkor láttunk valamit, ha hirtelen hőszerű szél jött valahonnan, s elverte a ködöt. Éppen ezért nincsen abban semmi szokatlan, hogy már akkor, 2010 őszén, megfogalmazódott bennem: a Dolomitokba vissza kell térni. Lehetőleg akkor, amikor a szem akadályok nélkül barangolhat. Így aztán az idei nyáron újra Észak-Olaszország eme szépséges vidékén mulattuk az időt.

A júliusi égbolt, mint harmatos harangvirág, tisztán ragyogott. A levegőt fenyőillat töltötte be, itt-ott szitakötő libbent, s a csönd lustán hevert a Misurina-

Dolomitok

Forrás: internet

tó körül. Sokáig néztem a Sorápiszt. Kőcsipkés gerincével kacéran nézegette magát a tó vizében. Aztán fogtuk a holminkat, és elindultunk az Aurozó menedékház felé. A Dolomitok mintegy harminc tömbjének leghíresebb ormai figyeltek bennünket. Legközelebből a Sorapis és az egyiptomi piramisokra em-

Tre Cime di Lavarendo

Forrás: internet

lékeztető Tre Cime di Lavarendo. Az alpesi panorámaúton kanyarogva, lassan magunk mögött hagytuk a 2000 méteres csúcsokat. Közben a fenyőrengeteges hegyhátak is elmaradtak tőlünk. Már csak a magashegyi flóra ilyen-olyan növényei kísérték bennünket. Itt-ott még enciánbokrok mutogatták kövek között bújt kék szirmaikat. Majd a menedékház közelében csak a kövek maradtak. És az örök szélzúgás. A hatalmas bércek, égbeszökő sziklatornyok méltóságosan és félelmetesen álltak körül bennünket.

A 2900-3000 méter magas csúcsok árnyékában egyszeriben kiszolgáltatottnak és elveszett porszemnek éreztem magam.

Kiszolgáltatottság és elesettség-érzés. Ezekről a dolgokról alighanem azok az első világháborús katonák tudnának a leghitelesebben beszélni, akik örök

A katonatemetőben szállt a magyar Himnusz

álmukat alusszák a Dolomitok katonatemetőiben. Többek között az alföldi parasztleányok, akiket a mámoros győzni akarás Debrecen, Szeged, Szolnok és Kecskemét környékéről repített az égig érő hegyek közé. S amikor illatokat szűrt a nyár, vagy őszi fellegek borultak a hegyekre, tavasz jött, vagy havat sodort a szél, ők álltak a vártán. Gránátok és srapsnelek minden képzeletet meghaladó tűzorkánja között szakadékokon és sziklákon át újra meg újra rohamra indultak. Csodálatra méltó elszántsággal törtek be az ellenséges olasz állásokba. Meredek oldallejtőkön, zord viharos éjszakákon, gázgránátok füstgomoly-

agával nem törődve, éhen, szomjan, heves kézitusákban bizonyították támadó erejüket, ellenséges alakulatokat megszegyenítő harci erényeiket. Az Antant által megtámogatott olasz páncélerődök azonban egyre csak okádták a halált. És a magyar bakák ezrei áldozták életüket a pergőtüzek poklában. Sokszor a leküzdhetetlen terepnehézségek, meg a gyakori erős havazás miatt az sem derült ki, hogy a katona pontosan melyik magaslati ponton adta át életét a halálnak. Voltak, akiket bajtársaik eltemettek, s voltak, akiknek szétzúzott testét a természet örök enyészete fogadta magába. Úgyhogy manapság akárhova visz utad a hegyóriások között, itt is és ott is meg kell állnod, mert sírhalomra, katonatemetőre bukkansz.

Mi magunk ezen a nyáron a nasswandi katonatemetőben hajtottunk fejet elődeink előtt. Ebben a sírkertben több ezer első világháborús olasz, német, osztrák, cseh, horvát, szerb stb. katona között 121 magyar katona is pihen. Sírjukat manapság egy olasz grófnő gondoztatja. A szépen rendben tartott sírok között csak a csönd percegett halkán, amikor megérkeztünk. Néhányan nemzeti színű szalagot kötöttünk a fejükre. Majd férjem ajkán felcsendült a Himnusz. Hangját a júliusi alkonyatban egymásnak adták a hegyormok, s zúgott, zengett a Dolomitokban a magyar nemzeti imádság.

2012. június

Ahol a fenyőszagú szelek járnak

Cortina d' Ampezzo minden kétséget kizáróan Olaszország egyik legszebb fekvésű kisvárosa. A Dolomitok hatalmas hegyei szinte teljesen körülölelik. Egyik oldalon a Pamagagnon 2455 m magas tömbjéből a Monte Cristallo 3199 m csúcsa tekint rá, másik oldalon meg a Sorapis 3205 méteres tömbje övezi. Egyébként maga a városka is 1224 méterrel a tengerszint felett helyezkedik el. Így aztán nem csoda, hogy a település, amelyet gyakran a Dolomitok fővárosaként emlegetnek, igazi túrázó barát infrastruktúrával rendelkezik. Jól kiépített turistaösvények, hegyi sétautak, menedékházak, esőbeálló, helyi kunyhók és kacsaringós túrautak hálózák be a település környékét.

A város főtere

Mi magunk a Nagy Dolomitok panorámaúton érkeztünk a városba. A Catinaccio, a Latemar és Marmolada hegytömbjén át kanyargó úton. A település első látásra meghódította a szívemet, bár műemlékekben, látványos történelmi építményekben egyáltalán nem bővelkedik.

Jellegzetes faerkélyes házaival, muskátlis ablakaival azonban olyan igazi dél-tiroli magashegyi település. Egyetlen kis sétáló utcáján andalogva csupán két építészeti emléket fedeztem fel. A plébániatemplomot és a városházát. A plébániatemplom barokk stílusban épült az 1760-as, 70-es években. Homlokzatáról Fülöp és Jakab apostolok szobrai tekintenek a járóelőkre. Természetesen a templombelsőben is a barokk stílus uralkodik. A díszítőmotívumok sokasága, a pompás anyagok (arany, színes márvány) az oszlopok, az erősen illuzionista falképek, a mindent átható mozgalmasság a meghatározó.

A városháza épületét pedig az teszi érdekessé, hogy homlokzatán látható mindazon településnek a címere, amelyek egykoron a Cortina Comunába tartoztak.

A Misurina-tó

Szóval Cortina d' Ampezzo nem kínál sok látnivalót, mégis jólesett sétálgatni az utcáskáin, fagyaltozgatni apró teraszain. A természet közelsége ugyanis elbűvölő. A hegyek felől mindig fenyőszagú szél járja a városka utcáit. És csönd van, nyugalom és békesség.

*

Amikor 2010 októberében a Misurina-tónál jártunk, a tó körül már minden hó borított. A tengerszint felett 1756 méter magasan fekvő tengerszemet koszorúzó hegláncok hófehér bundában pompáztak. A tó szürke vize pedig szinte lehelte a hideget. Fázósan húztuk össze magunkat, s miközben a jeges, havas sétatakon csúszkáltunk, újra meg újra az ujjainkat melengettük és a fülünket dörzsöltgettük. Alkonyatkor szinte megfagyott a levegő körülöttünk.

Az ég gyöngyházkék volt, s este még a csillagok is vacogtak az égen. Csönd volt, csak néha moccant egy fenyő, hogy lerázza magáról a vastag hóbundát. Néma és méltóságos volt a tó környéke. És néma és méltóságos volt az idei nyáron is. De mennyire más volt ez a némaság. A tó zöld vizén csillogott a napfény. Langyos szellő virágport hordott, s fenyőillattal töltötte meg a levegőt. A Sorapis csipkés csúcsai hullámos mozdulatlanágban figyelték magukat a tó vizében. Mögöttük halványkén ragyogtak a távolabbi bércek. A napsikálta tiszta égbolt úgy borult rájuk, mint hatalmas harangvirág. Az idő szinte megállt a csúcsok között. Csak nyár volt, csak csönd és békesség.

2012. június

Különböző kultúrák olvasztótégelyében

A Tengerhajózási Társaság székháza

Alig múlt el dél, amikor Triesztbe érkeztünk. A naptárak ugyan decembert mutattak, ám a tengerparti városban igazi indián nyár fogadott bennünket. A Nap szórta sugarait, s nyugodtan, lágyan ringatózott a tenger. A kékelő kristálytisza hatalmas vízfelületen a távolban hajók vártak a kikötőbe való bebocsájtásra, s a parti sétányon könnyű szellő sodorta az aranybarna faleveleket. Egyébként csönd volt és nyugalom. Olyan igazi mediterrán kora őszi hangulat.

Trieszt ugyan távol esik az olasz idegenforgalom zajos központjaitól, mégis rögtön rabul ejti az ember szívét. Hogyne mikor tájféldrájlilag mindene megvan ahhoz, hogy szépnek látszék. Egyik oldalon a tenger, a másikon meg a lágyan hullámzó domboldal, a távolabb a karsztvidék szeszélyes sziklaszirtjei. No, meg a horizonton az alpesi hegycsúcsok fenséges nyugalma. Persze etnikailag is tarka a vidék, Közép-Európa és Nyugat-Balkán ad arrafelé randevút egymásnak. Olasz, szláv és osztrák-német kultúrák olvasztótégelyében kristályosodik ki maga a város. A város, amely egyfelől igazi mediterrán hangulatú település, másfelől ízig-vérig bécsi vagy budapesti architektúrát mutató metropolisz. Nem véletlenül, hiszen az első világháború előtt az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott. A monarchia arisztokratáinak találkozóhelye, üzleti és üdülőközpontja volt. Így aztán Bécsre és Budapestre emlékeztető paloták, villák, irodaházak, üzletsorok sorjáznak. A lámpavasakról,

pavilonokról nem is beszélve. Szóval a városmag legalább is kicsit ma is olyan, hogy a kávéházak teraszán hajlamos az ember a monarchiabeli tereferelő úri dámákat látni, a pomerádon meg a tisztí kaszinóba igyekvő katonatisztek. Amolyan „boldog békeidőket” sugall ott minden. A Nagyszínház, az Adriai Hajózási Társaság Székháza, a Tőzsde, a macskaköves terek, a szabadtéri piacok, a golfpályák, a kávéházak. No, és a frissen készült „lassú ételek”. Hát igen. Trieszt is csatlakozott a „Lassú étel” mozgalomhoz. Arról van szó, hogy az olaszok szeretik az asztal körüli nyugodt étkezést gyakorolni. Számukra az étkezés nem csak a kulináris élvezetek színtere, hanem az emberi kapcsolatokat összetartó ősi rituálé is egyben. Ezért, amikor Mc Donald’ s éttermet nyitott Rómában a 18. századi Spanyol Lépcső mellett, meghirdették a frissen készült lassú ételek reneszánszát. Éttermek százaira került fel a csigaszimbólum, jelezvén hogy ott helyi alapanyagokból, helyi specialitásokat készítenek.

A tengerek istene

A kikötőben

Észak-Itália gyöngyszeme

A Pó folyó városokkal teleszórt hatalmas síkságán haladt az autóbussunk. A táj nem sok látnivalót ígért. Mellettünk jobbról-balról mezőgazdasági üzemek, gyümölcsösök követték egymást. Néha a távolban az Alpok halvány körvonalát véltem látni, de a decemberi napsütés többnyire sikertelenül hadakozott a gomolygó köddel. Leginkább mindent betakart a szürkeség. Egyhangú, szelíd vidék ez – állapítottam meg gondolatban. S még azt is utána tettem: egykor longobárdok harci kiáltásai verték fel errefelé a csendet, most meg az autópályán rohanó motorizált civilizáció. Valóban személykocsik, autóbussok, teherjárművek, kamionok százai haladtak együtt velünk. Különösen Milánóhoz közeledve sokasodott meg a forgalom. S aztán, mintha a földből bújt volna hirtelen elő, ott magasodott előttünk Milánó, a metropolis. Hát igen, Milánó ténylegesen világváros. Fényes irodaházaival, csupa üveg üzleteivel, elegáns toronyépületeivel a világ számos nagyvárosával vetekszik. Első pillanatban úgy tűnik, mintha a középkori gazdag városállam pompájából nem maradt volna semmi. Magam is kicsit csalódottan forgattam előbb a fejem: Róma, Vence, Verona, Firenze, Nápoly történelmi látnivalói után mit kezdjek én ezzel a kozmopolita várossal, amely megjelenésében, stílusában jobban

Milánó látképe

Milánói Scala

Castello Sforzesco *Fotó: internet*
hasonlít egy északnyugat-európai világvároshoz, mint egy itáliai történelmi településhez.

A várossal, a Viscontiak és a Sforza hercegek egykori hatalmi központjával való ismerkedést nem is kezdhettük volna máshol, mint a Castello Sforzesconál. Ez a tekintélyes, komor erődítmény a modern épületek között váratlanul bukkant elénk. Égnek meredő védfalaival, magas tornyaival a Milánóétól merőben más mentalitást hirdetve. A hatalmas négyszög alaprajzú várkastélyt még a XIV. században építették a Viscontiak, illetve a Sforzák újjátották, bővítették. Tehették, hiszen Milánó középkori uralkodó dinasztiái nem szűkölködtek sem hatalomban, sem vagyonban. A Sforzák például rokonságban voltak a nápolyi királlyal, de magával IV. Sixtus pápával is. A Viscontiak pedig Milánó környékén a milánói dómmal vetélkedő síremléket építettek maguknak.

A hatalmas várkastély persze ma már a kultúra fellegvára. Múzeumoknak, galériáknak, könyvtárnak, levéltárnak ad otthont. Falai között barangolva azonban az ember leginkább arra gondol, hogy Milánó bizony a középkorban Itália legerősebb városállama volt, s a hercegi udvar kulturális műveltsége miatt Európa szerte „új Athénként” emlegették.

Fotók: internet *Milánói Dom*

Dom középkapuzata

Szépségekben tobzódva

Sok mindent tapasztaltam Milánóban. Láttam ódont és modernet, régit és újat, megszokottat és divatosat. Tapasztaltam az étkezés olaszos báját, társasági és érzéki oldalát. Megfigyeltem a lakosság mesterkéletlen, realista és magabiztos mentalitását. Szóval igaz, hogy Milánó gazdag és sokszínű. Nekem azonban Milánó elsősorban mégiscsak a Dóm városa marad. A hely, ahol a világ egyik legnagyobb „márványkölteménye” áll.

Azt mondják, a kifinomult ízlésűek fanyalognak a Dóm láttán. Nos, tüzem nekik, engem egyáltalán nem zavar, hogy kívülről 2245 szobor, 96 vízköpő, 135 tornyocska és körülbelül 1000 m hosszúságú márványcsipke díszíti a székesegyházat. Hiszen valójában ezek művészi egysége teszi lenyűgözővé az épületet, s emeli a gótika legragyogóbb példái közé. S egyáltalán nem bántam meg, hogy fárasztó volt bár, de fölmentünk férjemmel a Dóm tetejére. Ott ugyanis testközelből élvezhettük a külső díszítés pompáját. Tornyocskákat, oromzatrészleteket, márványcsipkéket, szobrokat, vízköpőket, csúcsíveket. Arról nem is beszélve, hogy a közelmúltban restaurált épület márvány elemeiben a fény-árnyék játékát követve szemünk lenyűgöző ajándékot kapott.

2011. december

Az ókori aréna

Egy régi itáliai mondás úgy tartja, hogy az ember Firenzében gondolkodik, Rómában imádkozik, Velencében szerelmes lesz, Nápolyban pedig nézelődik. Azt már csak én teszem hozzá, hogy az észak-itáliai városokban meg csodálkozik. Valóban, Verona, Vicenza, Milánó vagy Trieszt varázslatos utcáit, ódon tereit járva az ember hajlamos egyik ámulatból a másikba esni. Legalábbis én a művészeti, történelmi, építészeti gazdagságot látva lépten-nyomon elvarázsolódtam. Mindazonáltal legmélyebben a szívembe Verona fészkelte be magát.

*

Rómeó és Júlia városa tavaszi ragyogásban fogadott bennünket. Adventi időszakban érkeztünk ugyan, de az Adige-folyó kanyarulatában fekvő óvárosban lágy szellő simogatta az ódon falakat, árnyék és fény játéka tette titokzatosabbá a tereket. Olykor-olykor még azt is hinni véltem, hogy mandulavirág illattal terhes a levegő. A csendes, kifinomult, romantikus Verona karácsonyi vásárokkal, adventi készülődéssel várt ránk, de teljesen tavaszi hangulatban. Az erkélyeken, lodzsákon még virágok pompáztak, a falakon délszaki növények kúsztak, tekergőztek, s az árkádokkal övezett kicsiny tereken vidáman

Szt. Zénó kolostor

tereferéltek a napfürdőző fiatalok. Szóval Verona egyszerre volt vonzó és titokzatos, méla és idillikus. Méltóságát az idő fogai alig rontották. Ennélfogva a különböző történelmi korok művészetének páratlan kincsesházaként toppant élénk. Templomok, paloták, reneszánsz árkádok, freskókkal díszített homlokzatok, pártázatos hidak, csábító kávéházak, gazdag galériák, palotaerődök, szobrok, középkori kocsmák és nyüzsgő piacok csábítottak bennünket. Itt Dante szobra magasodott, ott a Scaligeri család tagjainak síremlékei álltak élénk. Másutt Tiziáno festménye késztetett megállásra, vagyis a hajdani virágzó városállam nem sajnálta tőlünk a látnivalóit. Hol is

Júlia háza

Palladio palota

kezdhattuk volna a várossal való ismerkedést máshol, mint az Arénánál. A római kori anfitéátrum ugyanis egyszerre idézi a múltat és jelképezi a jelent. A húszezer néző befogadására alkalmas hatalmas építmény Kr.u. 30-ban készült el a római Colosseum és a capuai anfitéátrum után nagyságrendileg a Római Birodalom harmadik legnagyobb teátrumaként, annyi véres gladiátorjáték után manapság – szinte teljesen ép állapotban! - a méltán híres Veronai Operafesztiválnak ad otthont. Aztán ahogy teltek az órák, a napok, Verona rejtett gyöngyszemei egymás után megmutatták magukat. Úgyhogy nemcsak megízleltük a város látnivalóit, hanem habzsoltuk is a szépségeket. Utólag persze lehetetlen volna eldönteni, hogy minek a látványa okozta a legnagyobb örömet. De miként is lehetne egymáshoz mérni a Szent Zeno templom hajógerinc-mennyezetét, a mellette lévő kolostor román stílusú kerengőjéhez, vagy az 1301-ben épített jellegzetes téglahomlokzatú Tőzsdepalotát az 1193-ban épített egykori Városházával. Netán a bájos Piazza Erbet a nyüzsgő Piazza del Signorival. A Cassa di Gluriattát a Szent Anasztázia templom álomba emelő gótikájával.

*

Nem tudom, hogy a kifinomultságnak, az eleganciának érdemes-e a fokozatain gondolkodni, ha Vicenzáról van szó. Vicenza architektúrája ugyanis

Vicenzai hangulat

maga a tökély. De nincsen ezen csodálkozni való, hiszen a városka építészettörténete egybe forrt Palladio Andrea munkásságával, aki évszázadokon át a legnagyobb hatást gyakorolta az építőművészetre. Nagyszabású palotái, festői villái egymást érik Vicenzában. Rám azonban a legnagyobb hatást a Teatro Olimpico gyakorolta. Erről annak idején Goethe is azt mondta, hogy kimondhatatlanul szép”. Csak mellesleg jegyzem meg, hogy a Teatro Olimpico a legrégebb fennmaradt színházépület Európában. Az öregedő Mester utolsó munkájaként 1580-ban épült. Tulajdonképpen a rómaiak színházait kívánta újjáéleszteni, melynek színpadára állandóra megépített díszleteket álmódott. A díszletek, melyek az elevenség erejével hatnak ma is, a perspektivikus rövidülés technikája szerint építve, olyan látványt nyújtanak, mintha a színpad mélysége legalább 800-1000 méter lenne.

2011. december

Andersen hazájában

A lemenő Nap aranyában fürdőzött a schwechati repülőtér, s a fáradt szeptemberi napsugarak mély, hosszú árnyékokat vetettek. Az éjszakára váró alkonyatban méltósággal gurult a gépünk a kifutópályán. Aztán pillanatra megállt, majd felbőgtek a motorok, s félelmetes rázkódások között emelkedett a földről. Csak másodpercek teltek, de már nem láttuk, hogy a Nap még piros medálként pislogott egyet-kettőt az ég alján, s ködfoszlányok kezdtek lebegni a repülőtér fölött. Menetirányba álltunk és hasítani kezdtük az ég tengerét Dánia felé. A sűrű csönd takarta utastérben azt hiszem, el is szunyókáltam. Hosszú percek, esetleg két óra is eltelt, amikor ébredezni kezdtem. Körülöttünk az égbolt sápadt volt, s a csillagok már nyitogatták a szemüket. A földet viszont nem láttam. Alattunk, mint sűrű aludttej fehér köd takarta a kilátást. Nemsokára azonban ereszkedni kezdtünk, elvékonyodott alattunk az összefüggő fehérség, s megjelent alattunk Amager szigete. Aztán a tengerfenékre telepített szélerőművek is feltűntek. Mint hatalmas fehér madarak, röptették a szárnyaikat. Figyelmemet azonban egyre inkább egy hatalmas építmény nyugtázta le, a Dániát és Svédországot összekötő Oresund híd. A 7845 m hosszú kábelhíd, amely a modern mérnöki tervezés csodájaként ível az Oresund-szoros vize fölött mintegy 57 m magasságban. Igazándiból még időm sem volt végiggondolni a hídavatás ceremóniáját, már landoltunk is az Amagerben található koppenhágai nemzetközi repülőtéren. Vagyis megékeztünk a szigetek és félszigetek alkotta dán királyság területére. Hans Christian Andersen szülőhazájába.

*

A kakasok otthon talán még világgá sem kürtölték az új nap kezdetét, de már ébren voltunk. Én magam gondolatban már Észak Párizsa, azaz Koppenhága utcáit jártam. Színpompás kastélyok, réztetők, kupolák, vörös téglatornyok jöttek elé, s percről – percre nőtt az izgatottságom. Aztán, amikor a First Hotelből kiléptünk, s gyülekezni kezdett a csoportunk, hogy autóbuszos és gyalogos városnézés során megismerkedjünk a dán fővárossal, észre sem vettem, hogy a hűvös hajnal csipetnyi fagyot is hagyott maga után. Hogy az aranyló szeptemberi napsugarak meleget nem nagyon adtak, s fényük milliányi apró szilánkokra törtek a réztetőkön. Rövid buszozás után ugyanis a Városház terére értünk, ahol szemeim Andersen szobrán akadt meg. A különcködő természetű agglegény ülőszobra a Városháza mellett várt ránk. Arcán szelíd önhitséggel nézett át a fejünk fölött. Talán

Tisztelgé Andersennél

az járt a gondolatai között, hogy neki megadatott, hogy részt vehessen saját szobra leleplezésén. Netán világhi allűrjei idéződtek fel benne. Persze lehet, hogy csak a hányattatott gyermekkora suhant elő a múltból, amikor Odense öregjei, nyomorultjai és hülyéi között a szürke barátok menhelyén múlatta az időt. Mindenesetre én meghatódva álltam meg mellette. Mert különöségei és hipochondersége ide vagy oda, mégis csak a dán irodalom legnagyobb mesterét köszönhettem személyében.

*

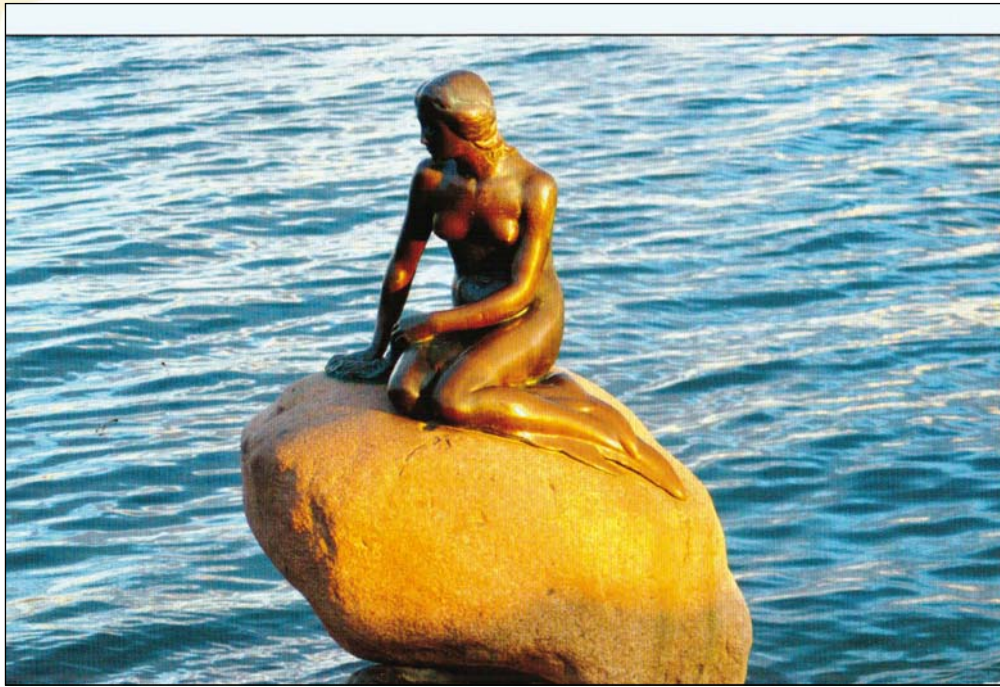
Koppenhágát gyakran úgy emlegetik, hogy a pompás kastélyok, a szép parkok, s a lágyan ringatózó csatornák és a kertek városa. A megállapításal nincs okom vitatkozni, de hozzáteszem a dánok fővárosa egyben a festői szépségű szökőkutak városa is. Legalábbis az én szívemet a szökőkutak is elbűvölték. Mindenekelőtt a Gefion Springvandet, amely a város északi részét díszíti. A lenyűgöző alkotás Gefion istennőt jeleníti meg, aki miután négy fiát ökörré változtatta, s eke elé fogta, hatalmas területet szántott ki a svéd király földjeiből. A monda szerint így alakult ki a dán szigetek egyik legnagyobbika a Sjælland. Hogy az Északi- és a Balti-tenger ölelésében fekvő szigeten és félszigeten alkotta ország egyik része valóban így született-e, minek is vonná kétségbe az ember, hiszen Anders Bungeard lenyűgöző alkotása a város

Szökőkút

egyik legnagyobb emlékművének számít. A három szintről alá és fölé röppe-nő vízsugarak, hogy percenként mennyi vizet visznek magukkal, nem tudom, de cseppjeik, mint üveggyöngyök körítik a skandináv mitológia legismertebb alakját ábrázoló szoborkompozíciót. Ott jártunkkor a szeptemberi nap csillogó fényei jártak táncot a vízcseppeken, s valami kékeszürke gyöngyfűggöny árasztott mesebeli hangulatot a szökőkút körül.

Méreteiben ugyan jóval kisebb az Irgalmasság szökőkútja, de annál korosabb. Ez a reneszánsz remekmű ugyanis 1609 óta hirdeti a könyörületességet. Főalakja egy várandós asszonyt ábrázol, aki egyik gyermekét a karján viszi, a másikat pedig kézen fogva vezeti. A szökőkutat annak idején IV. Keresztély király készítette, s ellátta vízzel a város lakosait. Persze említhetném a Gólya szökőkutat is, melyből három nagy madár készül éppen röpködni, de az az igazság, hogy az Amagertorvon lévő szökőkútnál jobban vonzotta a tekintetemet egy ikeroromzatos, németalföldi reneszánsz stílusban épült épület, amely 1616 óta hirdeti büszkén, hogy Koppenhága egyik legrégebbi épülete. Ráadásul a Királyi Koppenhágai Porcelánmúzeum működik benne. Azért a Sárkány szökőkutat még megemlíteném. Ez a Városháza előtt hirdeti a dán mitológia két jelképes alakjának, a bikának és a sárkánynak a küzdelmét. A kút peremén a sárkányfiak olyan rettenetes erővel lövelik a vizet, hogy szá-

A Kis hableány

razként aligha menekülhet az ember. A Vízanya kútkompozíció ettől persze sokkal békésebb. Szerintem akár a híresen békés és liberális országnak, vagy legalábbis annak fővárosának a jelképe is lehetne. Csakhogy Koppenhága szimbóluma a Kis hableány szobra. Andersen hősnőjének szobra ugyan nem kútkompozíciónak a része, de köze van a vízhez. A sziklán üldögélő, s a távolban elhaladó hajókat ábrázoló tekintettel figyelő leányka szobra ugyanis tengerből emelkedik ki.

*

Némi túlzással azt is mondhatnánk, hogy Dániában minden király azzal kezdte az uralkodását, hogy építtetett magának egy új kastélyt. Pompázatosat és lenyűgözőt. Így aztán bármerre is veszi az ember az irányt, biztosan találkozik egy fenséges építménnyel. Akár a fővárost, akár a vidéket járja, hirtelen csak útjába akad egy történelmi jelentőségű kastély vagy palota. Úgy látszik, az hogy a dán monarchia a legrégebb a világon, így is kiábrázolódik.

Mi magunk egy hosszú hétvégére tervezett kirándulás során természetesen csak kóstolót kaphattunk a dán kastélyok világából. Mindazonáltal öt királyi rezidencia pompájában gyönyörködhattunk. Három Koppenhágában, kettő pedig vidéken, azaz Helsingörben és Hillerod városában várt reánk.

A királyi családok rezidenciái közül először a Koppenhága északi részé-

ben álló Amalienborg Slotban tettük tiszteletünket. Ez a palotaegyüttes egy nyolcszögletű tér körül helyezkedik el, s a medvebőr kucsmás királyi őrség tagjai strázsálják éjjel-nappal. Nem véletlenül, hiszen a jelenleg regnáló II. Margit királynő és családja lakja. Maga a királyi rezidencia VII. Keresztély király uralkodása idején alakult ki, de építtetni V. Frigyes építtette 1748-ban az Oldenburg-dinasztia 300. évfordulója alkalmából. Szobra ott is áll a palota-komplexum közepén. Rossz szájak szerint a 30 éven át készített, V. Frigyeset ábrázoló lovas szobor olyan sok pénzt emésztett fel, mint az egész palota-együttes.

Fotó: internet

V. Frigyes lovas szobra

Ugyancsak Észak-Koppenhágában akadtunk a Rosenborg Slotra is. Ezt a gyönyörű, németalföldi reneszánsz stílusú, vörös téglapalotát IV. Keresztély parancsára építtették 1606-ban. A 19. század óta azonban az uralkodók már nem lakják, hanem múzeumként működik. Benne a királyi kincstárral, ahol a leglenyűgözőbb koronázási ékszerek és az ezüst bútorok is megcsodálhatóak. Természetesen a szalonok, szobák, termek, folyosók, lépcsőházak eredeti fényükben pompáznak, s kifáradásig legeltetheti az ember a szemét.

A Christiansborg Slot a főváros déli részén, a Slotsholmen-szigeten várt reánk. Tulajdonképpen ezt a királyi családok már 200 éve nem lakják, bár a legrégebbi dán királyi rezidenciák egyike. Története egészen az 1300-as évekre megy vissza. VI. Keresztély építtette egy XII. századi erődítmény alapjaira.

Hamlet kastélya

Az évszázadok alatt többször vált a tűz áldozatává. Jelenlegi formáját az 1920-as években nyerte el. Legpompásabb része a trónterem, ahol II. Margit trónja áll, de szemet kápráztató a Bársonyterem, a Lovagterem, az Alexander-terem és gyönyörű a Könyvtára is. Manapság a dán parlamentnek ad otthont, de nagyobb fogadásokon a királyi család is használja. Hatalmas tornyán ott is ékeskedik a dán korona öt méteres nagyságban.

A fővárostól észak-nyugati irányba nem kellett sokat autóbuszoznunk, hogy rátaláljunk a Frederiksborg Slotra. A zöldellő tájak, festői városkák, középkori falvak között hamar elértük Hilleröd városkát, ahol a skandináv reneszánsz minden bizonnyal legszebb remekműve fogadott bennünket. A IV. Keresztély által építtetett kastély egy kis tó három szigetére települt az 1500-as években. A pompás vörös téglá épületegyüttes magába foglalja azt a kápolnát is, ahol mintegy 200 éven át koronázták Dánia uralkodóit. De látható Zsófia anyakirályné lakosztálya is. A korabeli bútorok, kárpitok, órák, porcelánok, építészeti megoldások között szinte elvarázsolva barangol az ember. S ráadásként még ott vannak a kertek, ahol a gonddal metszett bokrok, fák, virágok között a mennyországba emelkedik a lélek.

Hillerödöttől már csak egy ugrásnyira van Helsingör, ahol a hamleti „Elsinorkastély” kínálja számunkra szépségeit. A XVI. század végi kastély az Északi-

és a Balti-tengert összekötő szorosnál valójában Kronborg Slot néven várfalakkal, vizesárokkal övezve hatalmas erődítményként fogadott bennünket. Nem véletlenül, hiszen a Pomerániai Erik által emeltetett építmény a kezdetektől a nemzetközi hajózást felügyelő központként működött. Maga a kastély egy négyszög alakú épület díszes saroktornyokkal és zárt belső udvarral. Érdekességképpen jegyzem meg, hogy ott jártunkkor a belső udvaron csupa Hamlet korabeli jelmezes figura jöttment. Itt egy udvaronc, ott egy főkamrás, emitt Ophelia, amott udvarfiak és maga a dán királyné mosolygott ránk. A várfalak alatti kazamatákban pedig egy viking törzsfőnök, Dán Holger riogatott bennünket.

*

Apropó vikingek! A dánok nagyon büszkék a múltjukra és a hagyományaikra. Nyaranta tömegesen indulnak el viking falvakba, hogy átéljék távoli őseik életét, akiknek hosszú időn át fontos szerepet játszott az életében a hajó és a tenger. Tulajdonképpen az első fővárosukat, Roskildét is a vikingek alapították. Nem csoda hát, hogy nyaranta a Roskilde-fjordon viking hajókon vitorláznak, s féltve őriznek minden tárgyat, létesítményt, ami a vikingek korát idézi. Kopenhágában szobrot is állítottak hajdani felmenőiknek. A Városháza mellett magas oszlopon két viking harcos látható. Valami különleges hangszert fűjnek. A nevét sajnos nem tudtuk meg. Csak annyit, hogy a hangszer eredetije egy viking sírból került elő. A dánok azonban nemcsak a viking-mániának hódolnak, hanem sokan közülük kedvelik az alternatív élet-

Viking kürtösök

A legendák és mesék földjén

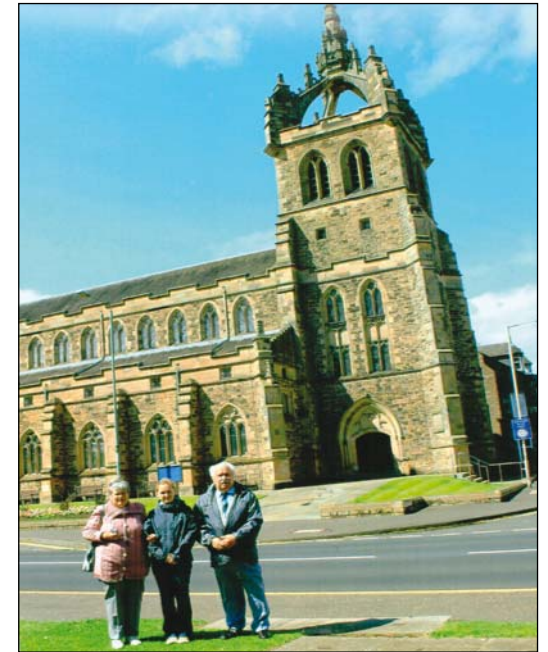
Hagyományörzés

stílust is. Ezek lakják a Christiania nevű szabadállamot, amely Koppenhága déli részén helyezkedik el. A hippiközösség „állama” mellett mi is elsétáltunk, de a kommuna lakóit meglátogatni semmi kedvünk nem támadt. Inkább mi magunk is vízre szálltunk, mint a vikingek, s vízibusszal tettünk egy nagy városnéző kirándulást a csatornákkal szabdalta, félszigetekre, öblökre tagolódott Koppenhágában. Fölöttünk olyan tiszta kéken ragyogott az ég, ahogyan csak szeptemberben tud. Alattunk pedig a kékellő vizekben a napsugarak mosdatták arcukat.

2014. szeptember

Már harmadik órája duruzsolt a repülőgép. Egyhangú, monoton zúgását olykor a személyzet angol nyelvű tájékoztatója törte meg. Egyébként gépcsönd és hűvös nyugalom ült az utastérben. Kint a levegőben hófehér felhő-pamacsok úsztak, tornyosultak, egymásba kapaszkodtak, majd szétváltak. Ilyenkor a mélységben engedni látták az Északi-tenger tajtékos vizét. A hatalmas tengerjáró hajók, mint kicsiny gyufás skatulyák fehérlettek a végeláthatatlan kékségben.

Aztán csak élénkzöldre váltott alattunk minden. Skócia fölé értünk. Még gyönyörködni sem jutott

A skótok koronás temploma

A Scone palota

időnk, máris ereszkedni kezdett a gépünk, s néhány pillanat múlva földet fogtunk az edinburghi repülőtéren. Szóval újra a legendák és a mesék hazájába érkeztünk. Oda, ahol nyolc évvel ezelőtt lenyűgözött bennünket a világ egyetlen más tájával sem összehasonlítható vidék. Akkor nem gondoltuk, hogy Skócia varázslatos világa néhány év múlva majd újra kitarul előttünk, ezért most némi meghatottsággal léptünk ki a repülőtérről.

Aztán órák jöttek, napok múltak, s mesés vidékek, kísértetjárta kastélyok, gyönyörű katedrálisok tárták elénk titkaikat. Gyűltek, egyre csak gyűltek az élmények, amelyekből alább egy csokorra való következik.

*

Amikor július 4-én megérkeztünk Skóciába, meglepően szép idő fogadott bennünket. A hőmérők 24 C-fokot mutattak, holott arrafelé júliusban, a legmelegebb hónapokban, a hőmérséklet általában csak 13-15 C-fok körül mozog. Esőnek, hidegnek nyoma sem volt. Sőt, a Nap nemcsak melegen szórt a sugarait, hanem sokáig fönt is maradt az égen. Utazásunk ugyanis közel esett a nyári napfordulóhoz, ezért esteledni csak éjjel tizenegy után kezdett,

Kastélytulajdonosok Braemarban

s alig valamivel éjfél után már hajnalodott. Úgyhogy, ha erőnk engedte volna, a fehér éjszakák álmvilágában akár az egész éjszakát nézelődéssel, barangolással tölthetjük volna. Mindazonáltal panaszra így sem volt okunk, hiszen az érkezési nap délutánján rögtön belevágtunk a dolgok sűrűjébe. Az unokánk és a felesége, akik immáron hat éve élnek, tanulnak Skóciában, egyenesen az ősi skót városba, Perth-be kalauzoltak bennünket.

Perth, a Tay-parti városka, közel háromszáz éven át volt Skócia fővárosa. Ma pedig a környék whiskyiparának központja. Első látásra élhető és szerethető településnek tűnt. Tágas parkok, jellegzetes kö-

zép kori szürke kőházak, katedrálisok vártak bennünket. Első utunk természetesen a Szent János templomhoz vezetett, amelyek szószerűen 1559-ben a nagy skót reformátor, John Knox prédikált. A városközpontban magasodó gyönyörű gótikus katedrális 1126 óta hívogatja a híveket. Egykoron maga Stuart Mária királynő is imádkozott a falai között. Természetesen megnéztük a Szent Loredano katedrális is, amely alig száz évvel fiatalabb csak az előbbinél. Ennek külön érdekessége, hogy a torony a skót koronát viseli. És nagyon szépek a gótikus üvegablakai is.

Az igazi perthi csemegét azonban a Scone-palota jelentette. A Tay-folyó mellett egy 52 hektáros park és vadspark közepén ékeskedő kastély jelenleg a Mansfield grófi család tulajdonát képezi, de egykoron a skót királyok koronázási helyszínéül szolgált. A Moat Hill, magyarul a Végzet köve, ma is a kastély

II. Erzsébet kastélya Balmoralban

és a királyi kápolna között hirdeti, hogy koronázáskor a király erre helyezve lábát mondta el az eskü szövegét.

Szeretem a kastélyokat, egy letűnt világ itt maradt hírvivőit. Szeretem, bár Európa eme tájain többnyire gaz veri fel őket, beomlani készül a tetőzet, omladoznak a falak, s ha kedve támad játszani a szélnek, messze sodorja a földemet. Ilyenkor úgy meredeznek az égre a magányos kémények, mint régvolt gőzhajók füstölgő csövei. Hogyne éreztem volna hát jól magam Skóciában, ahol visszafogott becslések szerint is kétezernél több kastély emlékeztet a történelem elmúlt évszázadaira. Ráadásul ott a kastélyok szinte mindegyike jó

A királynő kertészetében

állapotban pompázik, és ma is lakott, itt a Leith család, ott az Urguhart familia, máshol meg a Hay of Delgatie nemzetség tagjai fogadják a látogatót. Az már csak hab a tortán, hogy a királyi család kastélyai is nyitva vannak a mindenre kíváncsi utazó előtt.

Így aztán gazdagon kiélhettem a kastélyok iránti szenvedélyemet, hiszen skóciai barangolásunk idején egyik kastélyból a másikba vezetett az utunk. Eme írás keretei között minden élményről beszámolni nehéz lenne, de egy-egy szépség megidézése azért belefér. Következzenek hát az élménymorzsák.

*

Ragyogó napsütésben haladtunk Braemár felé, de a Cairngom-hegység magasabb csúcsai felől hetyke szelek füttyörésztek. Sőt, mielőtt a Dee-folyó völgyében található Braemár-kastélyhoz megérkeztünk volna, nemcsak lilában öltözött hangabokrokot, legelésző juhnyájakat, nagy, vastag szőrű skót tehenekeket, hanem hóborította hegyoldalakat is láttunk. A nyár közepén nekünk szokatlan hideg azonban nem szegte kedvünket. A táj szépsége lenyűgöző volt. S a színek, fények, árnyékok olyan játékaival találkoztunk, amelyet csak lírikus tudna megörökíteni. És amikor a hegyek festői háttéréből kibontakozott a Farquharson család birtokán lévő mesebeli építmény, még a lélegzetünk is elállt. Az épület ugyanis olyan különös, hogy valószerűtlennek tűnik. A még VI. Jakab uralkodása idején épített kastély csillag alakú alaprajz szerint épült, falaihoz pedig kör alakú bástyák csatlakoznak, melyek, mint hatalmas kőcsövek

A glamisi kastély

veszik körül az építményt. Talán azért, mert eredetileg vadászlaknak készült, a királyi vadászatok idején adott otthont a trófeagyűjtőknek. Igaz, egy időben meg a hannoveriátus csapatok kaszárnyájaként dacolt az idővel. Minden esetre a különös külső elegáns lakosztályokat, pompás ebédlőket, szalonokat foglal magában, s ma eredeti rendeltetése szerint a Farquharson familia otthonaként pompázik.

*

Balmoral Skócia legismertebb kastélya, hiszen Viktória királynő uralkodása óta az uralkodó család ebben tölti a nyarakat. Hatalmas, több száz holdas birtok övezi, többek között királyi zöldségkertszettel, virágkertszettel, juh- és szarvasmarha gazdaságokkal. A kastély ugyanis önfenntartó módon gazdálkodik. A Dee-folyó déli partján fekvő hatalmas neogótikus kastélyt egy különleges királyi vontató fedélzetén lehet megközelíteni, s aztán kedve szerint barangolhat az ember a kertek, parkok gyönyörű labirintusában. Az épület teljes egészében értelemszerűen nem látogatható, de a gyönyörű bálterem, a nagyszalon, a fogadószobák minden zárt ajtóért kárpótolnak.

*

Hosszú ideig tartó autózás után érkeztünk meg a Glamis kastélyhoz. A Strathmore és Hinghorne családok otthona már messziről jelezte, hogy királyi

rezidenciára érkeztünk. A kovácsoltvas kerítések aranyozása, a kapuk címerei, no és persze az elegancia és a gazdagság figyelmeztettek, hogy öfelsége Erzsébet anyakirálynő birodalmába érkeztünk.

Az ötemeletes L alakú toronyblokkból álló kastély 1372 óta királyi tulajdon. Megfordult a falai között II. Malcolm királytól kezdve Duncan királyon át, IV. Jakab unokájáig, Stuart Máriáig, sok-sok koronás fő. És természetesen itt töltötte a gyermekkorát Erzsébet anyakirályné is, aki egyébként 1900-ban a kastély falai között látta meg a napvilágot. Majd ő maga is az ősi falak között hozta világra gyermekeit. Többek között Margit hercegnőt is.

A most trónon lévő királynő, II. Erzsébet, ugyan nem ebben a kastélyban született, de mind a mai napig számtalan szállal kötődik Skócia eme egyik legnagyobb és legfényűzőbb nemesi rezidenciájához.

Magát az épületet egy hatalmas park övezi. Ennek részeként csodálhatuk meg a két angol holdnyi területű Olasz kertet, melyet az anyakirálynő szülei létesítettek 1910-ben, illetve a gyönyörű vörösfenyővel és különböző keményfa fajtákkal övezett Nature Trailt.

Aztán, amikor a kastélyba is beléphettünk, bizony tátva maradt a szánk a sok szépségtől. Mindenekelőtt az épület nyugati szárnyában lévő hatalmas ebédlőt tekintettük meg először. Ez a szoba a heraldika nyelvén a királyi család történetét meséli el. Színes üvegablakai pedig a Strathmore-k címerének kialakulását mutatják be. Persze ezeken túl csodálatos festményekben, francia mahagóni fából faragott bútorokban is gyönyörködhetünk. Meg porcelánokban, kristályokban, arany és ezüst evőeszközökben is.

Mindenekelőtt nekem persze az a terített asztal nyerte el a tetszésemet, amelyet 1903-ban a jelenleg regnáló királynő nagyszüleinek aranylakodalma alkalmából terítettek. Közepén egy mívesen megmunkált vitorlás hajóval tiszta ezüsből.

Természetesen volt mit csodálnunk a régi kastély nagytermében, a szalomban is. A királyi lakosztályokat vagy a kápolnát, Duncan-termet, Malcolm-szobát, biliárd szobát nem is említve. Mindenhol a bútorok, a falikárpitok, a szőnyegek, a festmények, a baldachinok, az ágyfüggönyök, a porcelánok leírhatatlan pompája nézett ránk. A XVII. századi flamand ékszerszekrény, a kandallók reneszánsz bája, a díszlépcsők eleganciája csakúgy örökre megmaradt bennünk, mint a gipsz mennyezetek rafináltsáagai és az épület fűtését szolgáló találékonyság.

No, és persze személy szerint én azt sem fogom egyhamar elfelejteni, hogy amikor a skót szoknyás, nevetős szemű kastélyőrök az unokánktól megtudták, hogy egyetlen szót sem beszélek angolul, vagy skót-angolul, a gael nyelvről

nem is szólva, azonnal több tíz oldalas magyar nyelvű kastélyleírással ajándékoztak meg.

*

Az idegenforgalommal, turizmussal foglalkozó szakemberek úgy tartják, hogy a világ egyik legszebb városa a skóciai Edinburgh. Hogy igazuk van-e, vagy sem, én nem tudom eldönteni. Azt viszont személyes tapasztalataim alapján mondhatom, hogy ebben a városban nagyszerűen ötvöződik egymással a táji környezet és az épített örökség.

A Forth-folyó torkolatának déli partján mintegy 40 négyzetkilométernyi területen fekvő városban jelenleg tizenhatezer épület áll műemlékvédelem alatt. S ezek úgy simulnak a csodálatos természeti környezetbe, hogy az ember csak kapkodja a tekintetét a sok szépség láttán. Persze azt is lehetne mondani, hogy a múlt és a jelen is harmonikusan illeszkedik egymáshoz ebben a városban.

Ma már szinte el sem hiszi az ember, hogy a 18. században Edinburgh a zsúfoltság miatt gyakorlatilag lakhatatlan volt, mert a házblokkok között manapság gyönyörű közparkok várják a pihenni vágyókat, s a jó levegő érdekében az utcák is szélcsatornaként működnek. Szóval egyszerre lakható, bájos, élénk és izgalmas Edinburgh. Mindazonáltal nekem elsősorban a színek, a fények és az árnyékok különös kombinációinak együttese ez a város.

Éppen ezért az idei nyáron is nagy kedvteléssel barangoltam benne. Természetesen első utam, utunk most is a Royal Mile-re vezetett. Az Óvárosnak ez a főutcája ugyanis meglepő módon ma is örzi középkori hangulatát. Ráadásul az utcakép, a modern beépítések ellenére is egységesnek tűnik. Maga az utca pontosan egy mérföld hosszúságú, s a két királyi létesítményt, a várat és a palotát köti össze.

Edinburgh jelképe

A Royal Mile

beli tőzsde), melynek csúcán a város jelképe, az arany egyszarvú látható, és ezen az utcán hívogatja látogatóit John Knox egykori lakóháza.

Nem csak azért, mert ez az épület a skót főváros egyik legrégebb és egyben leglátványosabb épülete 1450-ből, hanem mert itt élt és alkotott 1514-1572 között a legnagyobb skót reformátor, John Knox. Az egykori katolikus papból lett protestáns hittérítő tette valóságos népmozgalommá a protestantizmust Skóciában. A lángitű reformátor egész alakos szobrát egyébként a Szent Egyed katedrálisban csodálhattuk meg.

*

Már alkonyodott, amikor Glamisből Blair Athollba igyekezve pihenőt tartottunk Dunkeldben. A pertsire-i hegyekkel övezett Tay-folyó menti városkában utunk természetesen a katedrális romjaihoz vezetett. Egy élményekben gazdag, de fárasztó nap után ugyanis jólesett megpihenni a fenséges környezetben lévő székesegyház körül. A Tay és Braan-folyók találkozásánál hatalmas fákkal körülvett romokról ugyanis az a hír járja, hogy közelében a „minden értelmet meghaladó isteni békességet” tapasztalhatja meg az ember.

Az utca házai többnyire sokszintesek, mert a városfalak miatt Edinburgh már a középkorban is jobbra csak felfelé tudott terjeszkedni. S a magas kőépületek között hol elbújik, hol kiragyog a Nap fénye. Az utcából nyílnak a híres középkori sikátorok, amelyek még ma is titkokkal vannak tele.

És természetesen a Royal Mile-n minden lépésre jut egy látnivaló. Mindenekelőtt itt áll a skót egyház főtemploma, a Szent Egyed katedrális, amely joggal nevezhető a gótika gyöngyszemének. A Régi Parlament, amely 1639-ben épült, az egykori Városi Tanácsháza, a középkori Vámház, a Canongate Tolbooth 1591-ből.

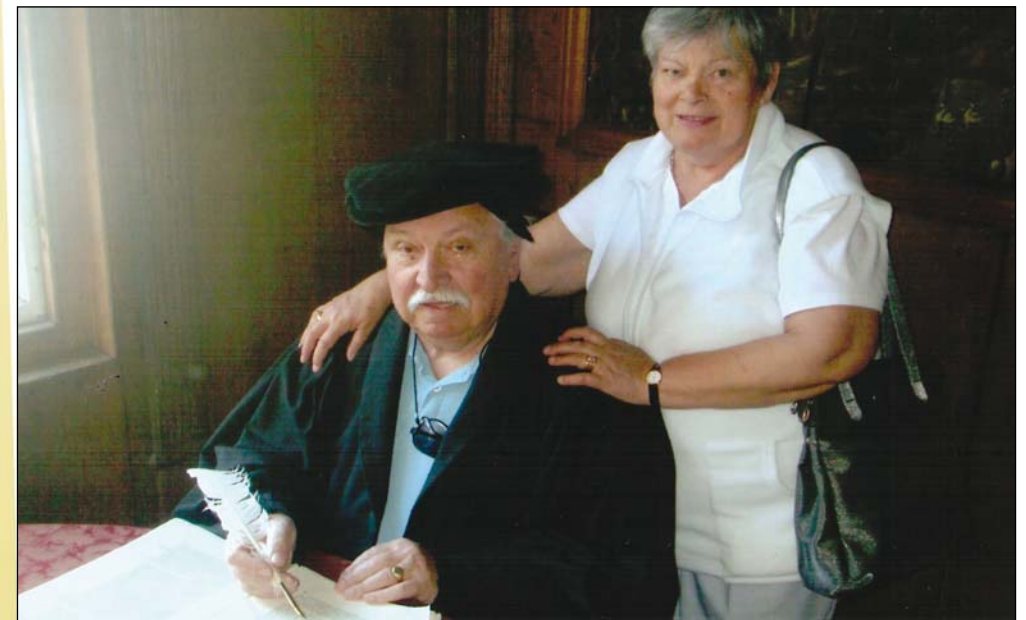
Itt van a Vásári kereszt (kora-

S valóban nagyon jól éreztük magunkat. A Nap már aláhajolni készült az égről, és a tájék mentes volt már a nappal zshivájától. A romok árnyékba burkolódtak. Csönd volt, csak kis csillaként itt-ott röpült egy eltévedt jánosbogár.

Maga a katedrális romjaiban is lenyűgöző látványt nyújtott. A gótika és a norman stílus jegyeit magán viselő épület körül olyan magas fák ringtak, hogy ágaikkal már szinte az eget simogatták. Engedték azért látni a bő kétszáz év alatt épült székesegyház részeit. A kórust, a főhajót, a déli előcsarnokot, a káptalantermet és a tornyot. Sőt, az eredeti állapotban helyreállított szentélybe be is mehettünk. Megcsodálhattuk a nagy északi ablak színes üvegeké-

A skót reformátor

A férjem J. Knox papi ornátusában

A katedrális romjai

peit, melyek a keresztény erényeket ábrázolják, illetve azt a jelenetet, amikor Szt. Columba prédikált az embereknek. A katedrálisat ugyanis a XII. században Szt. Columba tiszteletére szentelték.

Az ír származású apáca, zárdalapító, mellesleg a skótok védőszentje, a hagyomány szerint a szentély lépcsősora alá van eltemetve. Úgy mondták, hogy földi maradványait Kenneth MacAlpin király hozatta Dunkeldbe Iona szigetéről, mert tartott tőle, hogy a norvégiaiak fosztogatásának esik áldozatul. Columba neve egyébként galambot jelent, ezért a katedrális több pontján is találkoztunk a galamb motívummal.

Mire mindent megnézegettünk, le is csúszott a Nap az égről, s mint fekete fátyol gyorsan hullt le az este sötétje. A romokat hallgatással körbekerítette a magány. A fák között ködfoszlányok kezdtek lengedezni, s lassan elvesztették formájukat a falak. Titokzatos csönd ült a romokra. Mi pedig új élményekben reménykedve Blair Athollba vettük az irányt.

2013. július

